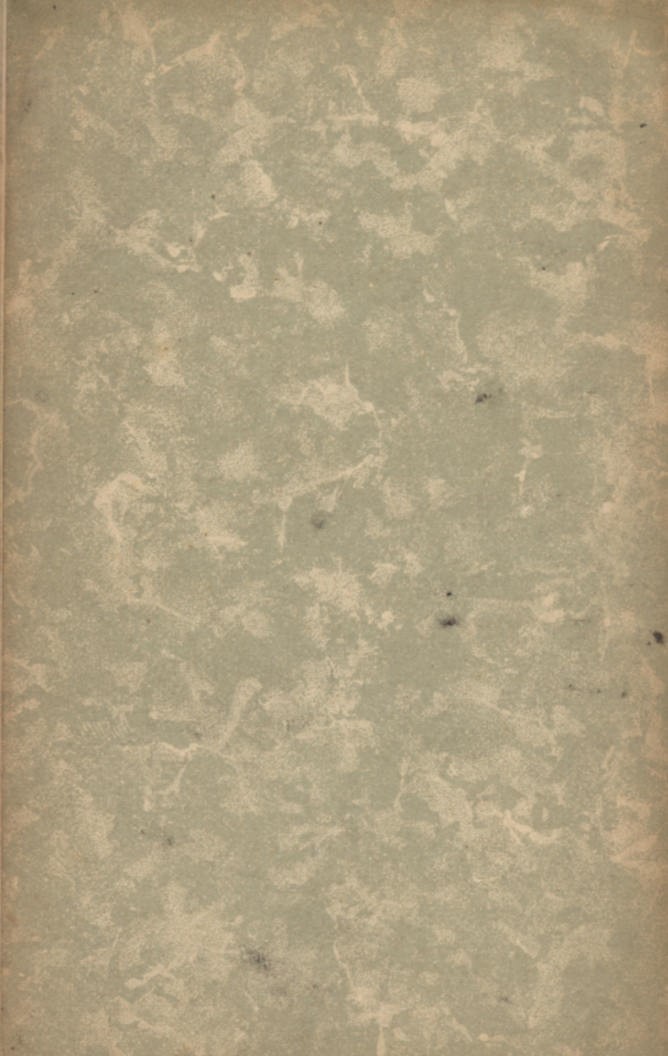

Dr. J. K. H. H.

A BÜNTÁRS.

NEPEAN SZIGET. AZ ÁTKOZOTT HÁZ.
HÁZASSÁGOK DESPERÁTIÓBÓL.

IRTA

JÓKAI MÓR.

HATODIK KIADÁS.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1907.

A bűntárs.

Hála neked, irgalom Istene, hogy nőnek nem teremtel!

Meglátogatsz olykor súlyos bal kezeddel, teher teherre nő roskadó vállamon; rendes lakótársam minden kinszenvedés, velem aluszik el, velem ébred újra, de örömet viselem sorsomat, tűrök és lelkem terheit hordozom zúgolódástalan; nem hagy elroskadni, fölemel, meggyógyít, megvigasztal e gondolat: «férfi vagyok!»

Minden teremtésnek jutott a természet anyai kezéből védelem áldása, csak a nőnek semmi. Tán a szépség? Hát a ki ebben sem osztozott?

Minden lélek jogát szentesíté a törvény. Betakarta paizsával még a vétkezőt is, megszabta árát a sértett becsületnek, korlátokat emelt ember és ember viszonyai között, hogy ne kegyelem, hanem jog legyen neve a kormánypálczának. Csak a nő az, kinék minden falatja irgalomkenyér, hivatása türelem, sorsa rabszolgaság! Csak a nő van a jog ægisén kívül felejtve!

Ő az, kitől a legpiszkosabb lelkű is erényt követel s ő az, kit erényeiért kinevetnek. — Ő az,

kitől a megöszült erkölcsbíró is vétket követel s ő az, kit vétkeiért megköveznek!

Férfinak kezében van saját sorsa. Mehet, merre őt lelke vágyai híják, akarhat mindent, tehet mindent, lehet jó, lehet rossz. Nőnek mennie kell, merre lánczai viszik; akarni azt, a mit más akar, tennie azt, a mit más parancsol, szenvedni és vétkezni, élni és meghalni azért, a kit nem szeret . . .

Hála neked, irgalom Istene, hogy nőnek nem teremtel!

* * *

Hol és mikor? nem tartozik a dologra, — élt egy nagy úr, kinek egyetlen leánya volt és egy szép fiatal ember, kinek nagy volt az élhetetlensége.

A leány neve volt Matild, a férfié Imre.

Matild egyike volt a természet azon mostoha leányainak, kiktől a külszépség talizmánja is meg lévén tagadva, nekik a női szív benszületett ideálképein és soha nem teljesülendő szomorú reményeiken kívül semmi, de semmi osztályrészökül nem jutott; kiket a lélek mindazon széppel, mindazon kedvessel megismertet, mikkel a fiatal szív jövődjé kertjét fel tudja ékesíteni, csak-hogy azt tőle ismét e kevés szóval elvehesse: nem vagy szép . . . nem fog szeretni senki.

Imre, élete javát túlélte fiatal vén ember, ki a világ minden sikamlós útjait bejárta, rajtok sokszor el is esett. Minden élvezet poharát fenéig üríté; szenvedett is olykor, a mint érdemelte s immár oda jutott, hogy vakmerő homlokkal kér-

kedhetik vele, mikép tettetni minden érzést képes, érezni egyet sem többé. És ezzel valóban szokás dicsekedni. Divatba jöttek a bűnök: atheismus, emberölés, rablás, szolgálalkúság, érzéketlen szív, honfeledés, mindezek dicsekedés tárgyai lettek.

Hová jutunk még, Úristen?!

Nem templom többé az emberi lélek, hol a becsület, az erény, a szerelem oltár szentségei; bolt az ember lelke, hol a szentségeket veszik és eladják s alkudnak fölöttük s mikor nincs mit eladni többé, azt mondjuk: hogy ez az ember kiművelte magát!

Ilyen kiművelt férfit volt Imre.

Egy alkalommal azon nagy úr, ki Matildot leányának szokta nevezni, ily szavakkal mutatá be Imrét leánya előtt:

— Im jövőendő férjed.

Bizonyos viszonyok, mikhez Matildnak semmi köze nem volt, határozzák el a két úriember között ez összeköttetés létrejöttét: hihetőleg kereskedelmi viszonyok. S minthogy ők elhatározzák, természetes, hogy a dolog kifogást nem szenvedhete. Matild és Imre rövid idő alatt nő és férj levének.

Azonban a nagy urak nem szoktak mindig gazdag urak is lenni, mint szintén a szép fiatal emberek sem mindig egyszersmind jó fiatal emberek.

Már ezek a mindennapi élet apró csalódásaihoz tartoznak.

S ki volna elég vakmerő meghatározni: melyik fájdalmasabb a kettő közül?

A férj csalódása-e, ki azon áhítatos reménynyel vezeté oltárhoz jegyesét, hogy e lépéssel mindazon botlásokat, miket gazdasági tekintetben elkövetett, ismét helyre lépi, s e helyett a nélkülözések Eumenida-seregét idézte korán megöszülendő fejére . . . ? vagy tán a nőé, ki azon férfinak, kiben lelke ideálját vélte feltalálni, a legszebb reményekkel álmodva nyújtá kezét, nem kérve tőle egyebet, mint szerelmet szerelemért, s mikor sorsa királyává tette őt, meglátja ezt egész undokságában, piszokkal kevert lelki öltözetén a le nem mosható szennyfoltokat, mindennapi, semmirevaló, romlott szívvel, melyben egy érző gondolat meg nem fogamzik többé, — aljasan, prózaian, szemtelenül . . . ?

Természetes, hogy ilyenkor a férfi sajnálatra méltó, a nő pedig legjobb esetben is nevetséges.

Hisz ez megszokott eszme.

A nő odaadja lelke megtartogatott fényes aranypénzét, — s a férfi kopott, penészes rézgarasokkal váltja be azt, miken száz kéz rajta hagyta szennyét! . . .

Csodák történnek ugyan a mai világban is.

Megesik, hogy az észszel és lélekerővel megáldott nő visszavezeti férjét az útra, melyről letévedt, vagy melyen tán soha sem volt, — megjavítja őt, lelkét felemeli, megnemesíti; mint szintén az is megesik, hogy az erőtlen nő, ki lelke első csalódásában oly magasról és oly mélyen bukott, nem bírja magát tájékozni többé e soha nem képzelt vad világban; elveszti hitét, elveszti lelke jobb érzéseit s alásülyed az ember-

hez, kit magához felemelni nem tudott, s lesz kényszerű társa és eszköze annak minden bűneiben.

Hanem az utóbbi eset már nem tartozik a csodák közé.

Az említett házastársak sem voltak hajlandók csodákat elkövetni. A fiatal nő házassága első havában néhányszor el akarta magát ölni, később elválást emlegetett; majd, hogy kellő gyakorlatába jött a türelemnek, a házi béke, a szomszédok és atyafiak tudtára, tökéletesen helyre állott.

Többé nem sírt, mikor férje mogorva képekkel riasztá vissza gyöngéd közeledtét, nem iparkodott ábrándképei romjainak beteg életét tartogatni, nem esett kétségbe, ha férje titoktartó jellemébe egyes elvétett pillanatot vetve, abban a lélek szörnyeit halomra növe látta s megszokta lassanként azon geniuszt, kinek álneve «szerelem», igaz keresztnevén «önérdeknek» nevezni.

Az ember mindent megszokik, kivált a nő.

Nő hivatása szenvedés és türelem.

No de arról ki tehet, hogy ők oly érzékenyek és oly ábrándozók? Hisznek mindent, mit az angyalokról és a ferfiszivekről mesélnek; építenek várakat a fellegekre és ideáljaik jellemére; hiszik, hogy a ki halvány, annak bánata van s a ki mosolyog, az jó kedvű.

Csalódásokkal fordul fel az ember élete.

Sok bánatot ért ezentúl a szegény nő, nagyobb keserv felejteté el a kisebbet vele s a boldogság kerülté házának küszöbét.

Megvigasztalá végre Isten ennyi bánatában; leküldé hozzá áldása legédesebbikét: anyává tette őt.

A legmosolygóbb remények koszorújával ajándékozta meg.

Mi éltetőbb azon eszménél, midőn egy nő legelső gyermeke életét érezve szive alatt fejleni, titkon, örömprepesve térdre hull Istene előtt s könyes arcját kezeibe rejtve, hálafohászszal sóhajt fel hozzá: «Anya vagyok»!

Két szív egy testben.

S ha e nő még szerencsétlen is és mindenkitől elhagyatott és nem szeretett: van-e vigasztalás, az övéhez fogható? mely ezen eszmében össz-pontosul: «Lesz, a ki fog szeretni».

Mi boldog gondolat! de hogyha tudná sok anya: mi sorsra fogja szülni gyermekét, bizony-bizony nem örülne e gondolatnak.

Egy reggel Matild szokott elvonultságában magánosan üldögélt hálókamrájában s az új világ-vendég számára apró öltönykéket himzett, rózsas- és égszín szalagokkal cziczomás öltönykéket s mulatta lelkét ama boldog gondolatban, midőn férje egy idegen úrral együtt szobájába lépett, kit karöltve vezetett odáig.

Igen jó képű, szelid úriember volt e bizonyos idegen, kopasz tetejű aláhajtott fejjel s felfelé pislogató apró kék szemekkel; egész arcján s magatartásán valami álmos melancholia és lekötő szórakozottság terült el, miben osztozott öltözetének minden része: nyakkendője félreállt, mellénye fölül jobbra, alul balra volt gombolva,

csokoládészín kabátjának leffentyűs zsebéből félig kilógott a fakó keszkenő, s sarui nyilván félre voltak tiporva.

— Ime, ez egyetlen barátom, Lentey Pál! így mutatá be ez idegen urat a férj s azt ott számtalanszor összevissza ölelve, egy karszékbe nejével szemközt leülteté.

Az idegen úr ez ajánlásra igen mosolygott, később felelni akart rá, de abba hagyta; azután ismét mosolygott s e közben szemöldeit fel-, szempilláit pedig lehúzta s fejét édesdeden félrehajtá.

— Mi vagyunk az igazi Castor és Pollux, folytatá a férj, szikrát hányatva szemeivel s rázta e közben a szende férfiú kezét, ki is e mondásra a legvékonyabb madárhangon válaszolá:

— Bizony. — Hihetőleg többet is akart mondani, de röstelt fáradni vele.

— Oh mi nemcsak szájjal vagyunk egymásnak barátai, szónokla tovább a férj nemes baraggal, tudjuk mi, mit tesz e szent szó: «barátság»! mit a világ úgy félreért; s e monolog folytában bemutatá, miszerint a világ szive romlottabb, semmint igazi érzelmek felfogására képes lehesen; kikelt egyszersmind az emberek önzése és szívtelensége ellen, összekapott az általános világromlottsággal, magát természetesen, mint dicséretes kivételt állítván föl mindenekben.

Ki e nagy szavak tizedrészét sem hitte, az bizonynyal saját neje lehetett.

Érdekházasság és barátság!?

Hanem a jó barát úr nagy kedvét lelhetette

bennök; gyakran monda ilyen szép szavakat: Hm hm. — Hja — ja. — Biz úgy. — Miközben nem szünt meg fejét bológatni s szemeivel felnézni a padlásra.

Olyan bárgyú kinézése volt szegénynek, hogy a madár sem félhetett tőle.

És Matild nem mert rá tekinteni.

Valami borzadályos előérzet futotta át szivét, midőn ez ember arcát meglátta; mintha egy eddig alvó érzés lett volna felzavarva álmából, hogy megsejtse a közeledő fátumot és ki ne tudja azt mondani.

Valahányszor elfordította szemeit az arczról, mindannyiszor újra meg újra visszakényszeríté azokat arra valamely ellenállhatlan ösztön, melynek titkos nyomása alatt elfordul az ember lelke.

— Tehát, édes barátom, én — elutazom; szóla hajszálvékony gyermekhangon az idegen, minden szava között mérföldnyi pausákat hagyva s mereven nézve csizmája orraira.

— Igen, felele ez, mint kinek tudvalevő dolgot mondanak.

Matild erőt vön magán s szorult, el-elakadó hangon kérdezé az idegentől, csupa udvariaságból:

— Messzire tetszik utazni?

— Csak — szólt a kérdezett, azután megállt, hallgatott, kifűtta orrát s folytatá: Kolozsvárra.

— Szép tájék! fejezé be Matild. Gyaníthatá, mert soha sem járt arra.

— Én, kezdé az idegen nagy lélekzés után,

most kaptam ki örökségemet készpénzben, most magammal nem vihetem, visszajövetelemig kamatra adni nem akarom, nem is tudnám. Tehát biz én kedves barátomnak adom azt át örömményül, ha oly szíves akar lenni. Jobb helyre nem tehetném.

— Oh igen szívesen, felele a férj nem rejthető mohósággal. Majd ha aztán családdoddal együtt visszajössz, tőlem ismét átveheted; ne félj, nem teszek hozzá. S gyötrelmesen nevetett erőszakolt elménczsége fölött.

Matild e perczen férje arczára tekintett. És olvasott belőle. Szerencsétlen! — Ha megfogadta volna akkor az intést, mit onnét leolvasott, talán egy élet szenvedéseit kerülte volna ki. Mennie kellett volna azon helyről, vagy behunyni szemeit, füleit elrejtteni és nem látni és nem hallani semmit.

De ott maradt.

Az idegen jó barát egy veres bőrtárczát húzott elő oldalzsebéből, azt kicsavargatta s ötven darab ujdón ezer pengős bankjegyet számlált le az asztalra belőle, mind szép új pénzek, miken az ezeres szám ragyogni látszott s a felrajzolt czirádák mintha megannyi bálványalakok lettek volna.

Azután meg egy smaragdos családi ékszers több rendbeli gyémánt- s rubintgyűrűket s egy hosszú sor legtisztább vizű keleti gyöngyfűzért szedett elő a barát úr, miket mind katulyákba elhelyezve, a férjnek átadott, ki is azokat a legkimértebb phlegmával összeirta, lepecsételé, s

szekrényéhez járulva, annak legbelső fiókjába elrejté.

— Adjak róla nyugtatót? kérdé igen nagy közönyösséggel.

— Minek volna? szólt szeliden mosolyogva a szende úr. Nem tegnap óta ismerjük egymást, barátok között nincs szükség ilyesmire.

— Különben is, hisz nőm is látta, veté oda könnyedén a férj s igen elfogulatlannak iparkodott látszani.

A nő pedig, nem tudta, miért? reszketett, mint a ki a halál lehelletét érzi.

Az idegen még sokáig ült ott mélézva, s olykor nagyokat fohászkodott; végre felczihelődött, lábra állt, magát ajánlotta, elment az ajtóig, ott eszébe jutott, hogy valamit elfelejtett s visszatért. Matildnak kezet csókolt, azután szórakozottságában a férjnek is kezet akart csókolni; végre szokott tisztes búcsúvétellel eltávozott.

A férj meg nem szakadó kézszorítások közt kísérte őt ki, minden ajtónál megállt vele, mindannyiszor megölelé, összecsókolta, kiment vele az utcára, ott a botránytevésig agyon siratta, s míg csak beláthatá, utána kiáltozá az utazónak a «szerencsés utat», az «Isten hozzádot» s egyéb stereotyp búcsúphrasisok özönét.

Mikor pedig nem látta már azt többé, letörlé arczáról a csókok nedves nyomait, lefrecskelé a barát kabátjáról öltönyére ragadt tubákport s visszament szobájába.

Neje az alatt az ablakhoz ment s így férje nem vette őt észre a függönyöktől. — Sietve nyitá fel

szekrényét. Kihúzta a rejtett fiókot s a rábizott kincseket egyenként tenyerébe szedegetve, azokat sokáig, sokáig nézegette.

Kezei reszkettek, homloka és arcza nekihevült. Szemei villogtak, villogott a gyémánt és smaragd is, kék, vörös és zöld ragyogvánnyal, mintha két atyafi-dæmon, egyik a gyémántok, másik a szemek lakója, beszélne egymással lángnyelven, sugárhangokon.

Az ember egészen magánkívül látszott lenni. Melle zibált, arczizmai vonaglottak, egész tekintete olylyá lett, minővel magányos helyeken, egyedül nem örömet találkoznék az ember.

A nő félelmes figyelemmel néze reá. Nézé annak fokanként vaduló arczát s mikor nem állhatta tovább e tekintetet, oda szökött hozzá, átkarolta, felsikojjal kiáltva neki valamit, mi alig volt érthető.

Az ember összerázkódott, térdei megcsuklottak alatta; egy perczig merően bámult nejére, hajzata felfelé volt túrve: úgy nézett, mint egy örült, vagy kit gyilkosságon kaptak.

Azután torzmosolylyal kérdé: — Mi bajod? szinte rám ijesztesz.

— Oly különös voltál, — hebegé a nő.

Imre összeszedte magát s nevetni akart.

— Bohó te, az forgott eszemben, hogy mikor jutok én oda, hogy te neked ily szép ékszereket szerezhessenek? — S ezt mondva, túlságos gyöngédséggel ölelé át nejét, annak szeméit és ajkait csókolá, gyöngéden czirógatá kezeivel és ismét csókolá, azután oda vonta maga mellé a pamlagra,

karjait nyaka körül kapcsolta s édes egyetlenének nevezte őt.

E percz óta csupa nyájasság és szelídség lön az egész ember, kivált neje ellenében.

Szolgailag iparkodott annak minden gondolatát megelőzni; ölelte, csókolta, a hol csak érte s ritka példánya volt a férji hűségnek és gyöngédségnek.

Soha neje nélkül ki nem ment a házból; vitte őt minden társadalmi körökbe; ha beszédre került a dolog, neje dicséretéből s saját boldogsága magasztalásából ki nem fogyott; kis hivataalkát szerzett, oda pontosan eljárt, pontosan megjött s mikor megjött, nekiült és nejével ostáblát, sakkot, passianceot és minden kigondolható unalmas játékokat játszék példás türelemmel és kitartással; pénzt soha magával nem hordott, hanem a mi pénze volt, mind nejére bízta; gondos, rendszerető lett, s rendesen legkorábban feküdt le, legkorábban kelt fel a háznál.

Rövid idő alatt minden ismerői megegyeztek abban, hogy ez ember végtelenül megváltozott s hogy Matild érdemein felül boldogítva van.

Végre a nő maga is elhitte a dolgot.

Meg-megrémlék még olykor lelkében ama lélekijesztő vad tekintet, mely mint talányos epocha állt férje magyarázhatlan jellemváltozta elején s ilyenkor bünsúlyú aggodalmak fellegzék körül szivét: de mindez gyorsan szétoszolt, mihelyt a férj ismét gyöngéden melléje simult, karját megcsókolá, arcát arcához szorítá s édes czélzással kérdezé tőle:

— Melyik név hangzik szebben : Imre-e vagy Matild?

A nő Imrét találta kedvesebbnek. — Leendő gyermeke jutott itt eszébe s képzelé, hogy az férje képmása lesz.

Lassanként ismét átmelegült szive, mit a csalódások hidege elfásíta : ismét kezdének reményei támadni, nem oly ragyogók, nem oly mennyet ígérők, mint azelőtt, de szelidebbek és megnyugtatók. Két hónap nem kelle rá, hogy lelke sebei begyógyuljanak.

E közben reményteljes állapotának határai kezdének közeledni, s az aggodalmas férj még éjente is neje közelében volt, annak szobájában aludt s legkisebb nyögésére felébredt, s azután odament annak ágyához és addig vigasztalá s hízelt neki, míg a nő el nem aludt s csak azután feküdt le maga is.

Egyszer nyugtalanabb álmaiból ébredve fel Matild, epesztő szomjat érze s miután férjét fölverni nem akarta, maga fölkel s a kis asztalhoz lépe, hol az éji lámpa mellett a czukros viz számára előre elkészítve állott.

A lámpa fényesen világítá meg Imre arcát, ki párnái között hanyatt fekvé aludt.

Matild rezzenve tekinté rá.

E hallgató arcz mily fenyegető volt altában ! összehúzott szemöldök, szorított ajkak, hideg veritékes homlok s a fekete szakáll, melynek minden egyes szála egyenként tűntek fel a halál-sápadt arczon.

— Eh — mit! gondolá magában, álmában

senki sem szokott különös nyájas képet mutatni . . . s megnyugodott benne.

A mint azonban ismét véletlenül odatekintett, azt vevé észre, hogy férje nyakán valami vékony fekete zsinór lóg alá, melynek végei az ingfodrok alatt vesznek el.

Kíváncsi volt rá megtudni, mi az? «Tán az én arczképem? gondolá magában, vagy anyja hajfürtje, kit annyiszor emlegetett, vagy ugyan mi?»

Odament, az ágy szélére hajolt és a zsinórt óvatosan húzta kifelé: valami nehéz volt nyilván rajta; végre előjött. De nem volt sem arczkép, sem hajfürt, hanem egy kulcs — Imre szekrénynek kulcsa.

Ugyanazon kulcs, melyről Imre azt mondta, hogy elveszett s minthogy azon szekrényben semmi sürgetősen szükséges tárgy nem volt, a dolog abban maradt.

És ezen kulcs a férj nyakán függött, rejtve, titkolva, elhazudva! . . .

Iszonyú gyanú villámlott a nő lelkén keresztül. Tagjait minden ízében zsibbadni érzé.

Gyanúja mindig határozottabb alakot kezdve öltetni; végre világos láng alakjában égtek lelke előtt a legijesztőbb eszmeszörnyek képletei, miknek mindegyike valamit mondani látszott, mély büntítkokat, minők a legsötétebb erdőben körömmel vájt gödörbe vannak betemetve s száraz ágakkal, falevelekkel eltakarva, vagy mély vízbe, kőre kötötten lebocsátva, halottak sziveiben elhalt titkok. Titkok, minőket vándorlelkek sugdosnak az

éjjeli szunnyadó füleibe; vérrel, bűnnel, átokkal atyafias titkok.

Fölsikoltott. A szörnyábrándok eltűntek, szávaik elnémultak; csak a felijesztett szív hangos verése beszélt a holt csendben s a szekrénykulcs maradt szemei előtt . . .

Lélekzetfojtva lépett oda a nő. A férj mélyen aludt, s nem vette észre, hogy a kulcsot remegő kezek leoldják nyakából.

Nehéz álomhörgése hangzék melancholicus szomorúan.

A nő pedig lábhegyen, óvatosan, a férjre szegzett szemekkel lépdelt a szekrényhez, azt halkán felnyitá, az ajtókat kitárta s ama fiókot, melyben az idegen őrzeménye volt letéve s melynek, férje állításaként, mindekkoráig ott kelle lenni, kihuzta . . .

. . . . A fiók üres volt. . . .

A nő érzé, hogy iszonyúan ébren van; érzé, hogy nem álmodik, s szíve szét akart szakadni. De nem szakadt szét.

Ismét csendesen, óvatosan betolta a fiókot, az ajtót rázárta, s a kulcsot visszavitte és ismét vigyázva, őrizkedve felköté a zsinórra.

Iszonyú erőbe került neki e félelmesen exaltált óvakodás. Azután a kulcsot ismét visszarejté az ingfodrok közé s megindult ágya felé.

De ekkor már nem bírta tovább a rémindulatot tartóztatni. Iszonyúan felkiáltott, egyet fordult vele a világ, s a nő szédülten vágta magát hanyatt, estében az éji asztalkát a lámpával együtt elrántva magával.

A zörejre felébredt a férj; azt hitte, hogy neje czukros vízért ment, s ájulását igen természetes okokból tudva kimagyarázni, orvosért sietett.

Sokára jött magához a nő, s midőn eszmélete megtért, félve keresé szemeivel férjét.

Az nem volt jelen; ki sem tudott róla, hogy hová maradt?

Az orvos, jószívű, hallgatag ember, nyugalmat tanácsolt a szenvedőnek, s menni készült.

Matild megfogta kezét; alig gondolva szavai ok-szerűségéről, ezt kérde tőle:

— Megjött már Lentey?

Az orvos meg volt lepelve, elpirult, — először hallgatott, azután azt felelte:

— Nem tudom, nem ismerem azt az urat, s azzal elsietett.

Az orvos nem volt az az ember, kinek arczán észre ne lehetett volna venni, ha nem mond igazat, s Matildot e tagadás újabb félelmeknek adta át. Világosan hitte, hogy e dologban másoknak is van tudomásuk. Alig várta a reggelt, hogy férje megjöjjön.

Végtelenre nyultak az órák. A repülni vágyó léleknek az óramutató lassúságával kelle együtt mászni, és számlálni és sokszorozni minden aggodalmat, minden kint.

Végre dél felé hazavetődött a férj.

Matild fölkelte ágyából, de igen bágyadt volt; feje iszonyúan fájt és zúgott, s alig vevé észre Imrét elébb, mint mikor előtte állt.

. . . . Ugyanazon arcz, melyet álmában viselt,

azon halálizzadákos homlok, kigyószemöldök, azon sápadt, rángó arczredők. . . .

A férj bezárta az ajtót s kezeit halántékaira nyomva, háttal neki dült annak Oh! kínosan sóhajtvá, végig törölte arczát, s feje mellére hanyatlott.

— El vagyok veszve! susogá.

Neje elholtan, mereven, mozdulatlanul bámult reá.

— El vagyok veszve, semmivé lettem! kiálta az kitörően s térdre bukva; arczczal a pamlagra rogyott és úgy tett, mint a ki sír.

Matild világosan kezde látni mindent.

Oda rohant az emberhez, megragadta annak karját, s a kétségbeesés bátorságával kérdé tőle: Hova tetted Lentey pénzét?

— Nincs, nem tudom, felelé ez buta elmeredéssel.

— Örült vagy-e? Hova tetted a hitedre bizottakat!

— Elvesztettem, kiraboltak, nem tudom, hebegé.

— Nem igaz, felelj! felelj, iszonyú ember te! s vad rohammal tépte a férfit, mint egy furia.

— Elvesztettem, elkártyáztam, nyögé emez s a nőtől féltében nagy verejtékcseppek gyöngyöztek alá két arczán.

— Mind-e?

— Mind, mind az utolsó fillérig, az utolsó batkáig.

A nő szívében akadozni kezde a vér. Pedig még itt nem volt vége a kisértetnek. Szívén halálos

nyilalások vonaglottak keresztül — nem sírt. A csapás sokkal fájóbb volt, minthogy sírni kellett volna rajta.

— Férfi, kérdé újra, természetéből kikelő hangon, te hazudsz, nem vesztetted el a pénzt: megcsaltad barátodat, meg engemet; messziről tervezted már e nyomorú ember hiszékeny éhetetlenségére, s most is csak ennek gyámoltalan hajlamát akarod kirabolni. Azt hiszed, hogy majd őt le fogod hazudozni, lekönyörögni s kirabolni; de én mondom teneked, hogy visszaadd neki, a mi az övé, vagy iszonyút cselekszem veled.

— Nincs, elvesztettem, susogá ez.

— Ha elvesztetted, le fogod dolgozni neki, éjt teszesz nappallá, koldulni, dolgozni fogsz és úgy fizetni meg neki, és én veled dolgozom, és ha lesznek gyermekeid, véres izzadtsággal szolgálják le neki apjuk nyomorú vétkeinek zsoldját, de meg legyen mentve számukra az apai név becsülete.

— Már késő, felelé Imre.

— Mit késő?

— Eltagadtam.

— Nem értelek. Mit tagadhattál?

— Lentey törvény előtt követelte vissza bizományát, én azt feleltem, hogy soha sem láttam azt; — a bíró azt ítélte rám, hogy esküdjem meg és én — megesküdtem.

A nő az irtózáttól elfulladva állt meg az ember előtt. Eszméi között a legiszonyúbb sem közelít meg ily bűn lehetőségét.

Pedig még itt sem volt vége a kisértésnek.

Hamis esküvés! nem ez volt ugyan az első, mi Imre száján kijött: esküdött ő nejének is szerelmet, hűséget, boldogítást, és akkor is hamisan esküdött; de az jövőendő dolgokra történt, miket senki sem tudhat! de esküdni a multak felől, fel-emelt három ujjal hinni fel az Isten jelenlétét, hogy hallja meg a hazugnak átkát, mit az önfejére imádkozik, és ne hagyja azt elhangzani, hanem teljesítse annak fiain és unokáin! . . .

Fájdalmas jajdulással hullott térdeire a szerencsétlen nő, s fölemelve a kinnal látogató Istenhez arcát, sikoltá, töredezetten fuldokolva:

— Mit vétettem ellened, oh Isten, hogy ily iszonyúan büntetsz?

Férje odament hozzá, s ügyetlen kérleléssel akarta felkarolni. A nő eltolta őt magától.

— Ne így érh hozzá, ne így. Nincs hátra egyéb tennivalód, minthogy ölj meg engem elsőbb, azután magadat. Igen, igen. Miért ne tennéd? így talán megengesztelnéd az Istent; talán ezen ártatlan gyermekért, ki még meg nem született, talán ennek a véreért meg lennének bocsátva bűneid.

— Nem, nem, Matild! kérlek, ne légy oly ingerült, még neked is le kell tenned a tanubizonyosságot.

— Nekem is? s mit gondolsz, nyomorult, tán én is hamisan fogok esküdni?

— Oh nem, neked nem kell esküdnöd. Jó reménybeni nők nem esküsznek, azokat nem szokás megesketni. Csak úgy mondanak, egyszerűen a mit tudnak, vagy akarnak, de hát miért is ne

mondhatnád? hiszen te nem is láttad azt, félre voltál fordulva, mikor átadta; nem hazudsz, ha azt mondod, hogy nem láttad; csak ennyit kell mondanod, és meg sem esküdnöd rá.

— Hallgass! kiálta a nő közbe, elképedve, hallgass, eredj, halj meg, öld el magadat; vétkeztél annyit, mennyi egy életre elég: hagyj engemet is a magam nyomorúságának; az én életem kioltására sem kell már nagy erő.

— S ha én előlöm magamat és te ellenem bizonyítasz: tudod, mi történik? nevemet fogják kiszégezni a bitófára, s gyermekim s minden rokonim becestelenek és bélyegzettek maradnak, te pedig megtanulsz majd koldulni s viselni az emberek szidalmait és nem lesz számodra boldogság a földön!

— Megölöm magamat.

— Mit használsz vele? egy áltanúság helyett kettős gyilkosságot követsz el; ha életben maradunk, még jóvá tehetjük hibáinkat, de a holtak bevégezték számadásaikat s nem javítanak azokon többet; most úgyis hiába állitnád, hogy a pénzt átvettem: nem tudnám előadni többet; az emberen nem lenne segítve, míg idő jártával talán visszapótolom neki.

— Menj, távozzál, kérlek, kényszerítelek, hagyj magamra, hadd keressek könnyebb halált, mint a te szavaidtól halni meg.

— Tehát ellenem bizonyítasz?

— Nem bizonyítok.

— Hát mellettem?

— Azt sem.

— Mit teendsz hát?

— Azt én tudom.

A külső szobában közeledő léptek hangzottak; a férj kitekintett. Egy törvényszéki szolga jött, a nőt a törvényszékbe hívó. Rögtön kelle mennie.

— Fogsz jönni velem?

— Igen, de majd azon bíró elé, kinek ítéletétől nincs fölebb hivatkozás.

— Jó. Te minden áron halálomat akarod. Legyen hited szerint. Én meghalok, de te ne hidd, hogy meg tudj halni. Élni fogsz, és irtózatoss halálom emléke fog üldözni ébren és álmaidban, ez lesz az, mit gyermekednek örökségül hagyok, s egy bűnnel szennyezett név, melynek átká alatt el fogsz hervadni és nyomorodni és százszor kívánni a halált, és mégis félni tőle. Egy szavadba kerülne s megmentenél. Jó. Tartogasd meg e szót. Egykor halottakat idéznél fel, ha tudnád, mi szóra ébrednek fel azok. De látni fogod, mint gyilkolom meg magamat; nem fogod elrejthetni magadat e látvány elől: így, karjaimba szorítlak, arcodat keblemre vonom, hallani fogod a fegyver durranását, vérem szét fog ömleni tagjaidon, hajadon és ruhádon, s utolsó tekintetem, utolsó jajszavam, utolsó kínrándulásom látni, hallani és érezni fogod, — s e közben a hölgyet erősen magához szorítja a férfi, keblére kapcsolta őt, ölébe dült és nem hagyta mozdulni, a pisztolyt pedig felhuzott sárkánynyal szívének feszíté, s egy elkárhozott kétségbeesésével tekintte fel annak arczára.

A nő nem bírta tovább, veszve volt. Irgalom! — nyögé, férjem, várj — vezess, mindent — min-

denre esküszöm. Irgalmas Isten, ne hagyj el-
kárhoznom . . . !

Fél óra mulva a törvényszék előtt állottak.

Ott állt a bíró mellett a vádló, a jó barát,
bárgyú, ügyefogyott tekintetével, kétségbeesett te-
hetetlen arcza a bejövő nőre volt szegezve, mint
egy szívig nyomuló szemrehányás. Hanem a nő
kerülte a tekintetet. Az ember beszélt koldussá
lételéről, apró neveletlen árváiról, és sírt, mint
a gyermek. A nő halavány volt, mint a viaszkép
s alig lehet hallani szavait.

Az ember odament hozzá, kezét csókolt neki,
térdre esett előtte és sírva kérte, hogy szóljon
igazat és ne hagyja kétségbeesni. A nő mutatta,
hogyan fog.

A bíró kérdezé tőle, hogy igéri-e jövő szülése
fájdalmaira, gyermekének leendő boldogságára,
vagy szerencsétlenségére s a közel halálra, hogy
igazat fog mondani?

S a nő lassú, tört hangon ígérek szülése fájdal-
maira, gyermekének jó vagy bal sorsára, ígérek a
rettenetes arcú halálra, hogy igazat fog mondani.

A bíró kérdezé:

— Láttá-e a nő, hogy a vádló a vádlottnak bi-
zományban pénzt adott át?

A nő felelé:

— Soha sem láttam.

A nyomorúan megcsalt ember iszonyúan fel-
sikoltott e szóra, s e perczen rá talált a nő
tekinteni s e tekintet volt az, melyet soha el nem
felejtett hosszú életében.

A kétségbeesés lehet csak ilyen.

A bíró felmenté a vádlottat.

Matild pedig hazament.

Félóra múlva meghozták férjét is. Három késdöféssel volt leszurva: a megcsalt barát kétségbeesve rohanta meg a csalót s a bíró szemeláttára gyilkolta le azt; azután kirohant s a második emelet folyosójáról levette magát, szörnyet halt.

Imrén nem lehetne segíteni többé. Egyik döfés a tüdőjébe hatott, s halála bizonyos volt; odavitette magát Matildhoz s kérte, hogy hajtsa le fülét nagy titkai vannak.

Ekkor vallá meg nejének, hogy az eltagadott pénzt nem vesztegette el, hanem elrejté szobája szegletében a padlat alá! . . .

Matild rögtön akart rohanni a pénzzel a megcsalthoz; a férj azt felelé: Már késő, mert az is meghalt.

Estefelé Imrét is kiterítették.

Megjött az éj. Minden élő lény megtalálja nyugalma az éjszakában, csak a lélek fájdalmainak nincs elavulása. Pedig mennyi áldást ad egy álom! Elveszi minden fájdalomnak élet s minden gyönyörérzetet felmagasztal. Boldogság balzsamát osztja a beteg szívekre, s paizst tart a lélek fölé, melyet míg el nem vesz róla, nem érik azt a sors lángcsapásai. Oh, ha az álom gyönyöreinek a halál gyönyöreinek volnának előérzetei?!

Csak azon idő a miénk, mit álmodva töltünk, a többi a viláé, ez idegen szerettelen viláé.

Tud-e aludni a bántott lélek, mikor a legelső vétek foltja rácseppen fényes öltözetére, mikor ez

undok szörnyeteg, e kendőzött arczczal, a bűn, ölébe szorítja az elesett ártatlanságot, undok nyálával bekeveri arczát, s mérges lehelletét ráfujja homlokára, azután eléje ül és kikaczagja azt? Tud-e aludni a rossz lelkiismeret, s milyenek lehetnek annak álmai?

Hiába tagadjátok, hogy van pokol. A lélek magával hordja azt.

Kit látsz, háborodott lélek, ott az éj sötétében megjelenni? ismerj rá e halavány, élethagyta arczra, e nyitva maradt szemekre, mik holtan is rád merednek; e nyílt ajak, mely nem beszél, és mégis annyit látszik mondani, e csüggedt fej még kopaszabb, még csüggedtebb, ez öltözet még kuszáltabb, mint egykor; de az arczoknak nincs többé mosolygása, halaványan, mozdulatlanul áll az alak az álomlátások ködnimbusában. Karjai, homloka, vállai iszonyúan össze vannak zúzva, a vér hosszú vonalokban szivárog alá arczán, ruházatán.

Igy jelent meg Matild álmaiban a rettenetes látogató.

A látogatott lélek sírva, rettegve futkosott a szív minden szegleteiben, de nem bírta elrejteni szemeit, hogy ne lássa azt a véres phantomot. A lélek szemei le nem hunyhatók.

Végre megmozdult az. Legelsőbb szemeit fordítá fehérelével fölfelé, azután melle látszék tágulni, feje hátra feszült, nagyot sóhajtott, azután föl-emelé darabokra zúzott bal karját, s mutatóujjával merően Matildra mutatott, szemeivel pedig felnézett az égre.

Matild pedig mezítelennek érzé lelkét, kit nem birt ez átkos ujjsmutatás elől hova rejteni.

És az ég sötét volt, még sötétebbek voltak rajta a fellegek, mik pokolcsodák alakjában huzódtak a magasságos égen keresztül; két haragos szem világított csak a mérhetetlen távolban, két haragos csillag, mintha az örök ítélőbíró szemei lettek volna azok.

Azután azt látta Matild, mintha ama véres embernek számtalan tövis lett volna testébe szúrva, miknek tűzéseai fájdalmas kelésekke mérgekedtek el. Őt pedig rémséges hatalom kényszeríté ellenállhatlan erőszakkal, e töviseket még mélyebbre nyomni és bolygatni, s nézni a martyrkínokat szenvedő torzarczát, mely kaczagva és tajtékot turva rángatódzott, vonaglott, mint egy galvanizált halottkép.

Végre elkezdtek biborszín cseppek folyni a sebekből, miket Matild egy fődött edénybe gyűjtött, s midőn feje fölött egy hang kérdezé: «Mit rejtessz ott?» ő reszketve felelé: «Balzsamot» . . . Ekkor kihullt kezeiből az edény, széttörött s a vér szétfolyt lábai előtt . . .

— Legyen neked a te szavaid szerint! hangzék irtózatos dörgése az ítélet harsonájának, melyet az ég láthatatlan sarkai reszketve dörgének vissza. Rettenetes hang, melynek hallatára a puszták tigrise idétlent szül, s maga a halál, mint korbácsolt véreb, meghunyászkodva bujdosik előle.

És látta ujra ama halottaiból kelt rémet, a mint kezében az átokmondások füstölőjével bor-

zasztó jövődöt monda a hamisan esküdöttnek. Ember irt, Istenvérrel átokkal pecsételt jövődöt, le nem könyöröghető, vissza nem huzható keserű jövődöt! . . . A sötétkék füst, mit feléje hintett, ráragadt a lélek fehér köntösére lemoshatlanul . . .

— Legyen neked a te szavaid szerint! mondá a rém . . . Esküdtél szülésed fájdalmaira. . . . Legyen neked a te szavaid szerint: hogy élve érezz mindent a halálból, csak annak nyugalmat ne érezd; ne legyen folt a földön, melyen megpihenhess, s álom ne látogassa meg lelkednek szemeit soha . . . Esküvél leendő magzatodra: . . . Legyen neked a te szavaid szerint . . . Legyen a te gyermeked nyomorék és világ csodája, testben, lélekben undok szörnyeteg, mérges kinövése a természetnek, kitől undorodva távozik el minden tiszta lélek, ki megrohadtan hozza szivét a világra, ki nem mondott bűnök magvaival tele; kiben a szeretet gyűlöletté fajul, és örültség legyen az ő lelkének neve! . . . Te pedig légy nyomorú és mindentől elhagyott, a napok beteltéig . . . Ne adjon neked nyugalmat a föld, ne a sír; sem élteden, sem halálodon ne legyen Isten jobb keze. Élve tegyenek a koporsóba! Legyen neked a te szavaid szerint!

— Legyen neked a te szavaid szerint! hangzék hosszan elhaló zúgással . . . Az égi magányos szempár mindig messzebb látszott távozni, végre elenyészett, — a phantom ismét halottképpé lankadt, — a fellegek sietve robantak keresztül a véghetetlen égen. Az átok ki volt mondva.

Kétségbeesett sikoltás! Az álomkép eltűnt, csak

a sötétség maradt meg belőle, és az átok sulya. Matild fölébredt.

Iszonyú lázban reszkettek tagjai. Arcza izzadság gyöngyeivel volt behintve. Keblén egy világ bűneinek nyomását érzé nehezülni, tagjai le voltak lankadva, alig birt mozdulni. Még visszhangzottak ágya fölött az iszonyú álmorém szavai, még látta a két haragvó csillagszemet a fekete égből elmerülni, s már kezdé érezni az átok erejét . . .

Ádáz fájdalom nyilalt végig szivén, mi egy perezre minden ereiben megállítá a vért; tagjai elmerevültek, arcza elkékült, megfagyott, csak a fájdalmas kínfejezés rajta mutatta, hogy még él és szenved mondhatlan gyötrelmeket. . . . Sokáig feküdt így mereven, áthülve, ajkai összekulcsolódtak és melle a megszakadásig feszült. Míg benről-e gondolat kínzá: ha így el fognák temetni! E gondolat iszonyúsága új rázkódást tön idegeiben s erőszakos vonaglással tért meg ájultából és szemeit bámulva felnyitá.

A szoba világos volt. Több ismert nőarcz állt körül, kiket fájdalmas sikoltása idézett oda — aggodalmas kérdező arcok.

Odahajoltak hozzá. Vigasztalák, de ő nem hallá szavaikat többé, a lázasan szilajult vér örült tűzzel nyargalt minden erein keresztül, sebesen verve s lángolva. Halántékain lüktetve jártak az erek, az elébbi hideg merevülést forró lankadtság váltá fel, miközben iszonyú kínok vertek tajtékat sápadt ajkaira; nem hallatszék jajgatása, alig nyögött; de egy tekintet e fájdalomtól önmagából kikelt

arczra, megmondá mindazon pokol szenvedést, mit éreznie kellett.

Vitték egyik ágyból a másikba; az izzadság folyt róla, sehol sem találta helyét. Szívében kellett iszonyú fájdalmaknak lenni, mert kezét szüntelen ott tartotta.

A nők térdre estek ágya előtt, hogy imádkozzanak érte, mert nem nézhették szüntelen növekedő kínjait.

Végre irtózatosan feljajdult; rémsikoltása végig hangzott az éjen; megrázkódva félig felemelkedett, s fénylő, kitágult szemfényekkel bámult maga elé az éjlámpa világába, merően, vadul, kísértetiesen; azután hirtelen elhalva visszaesett, és szemeit lehunyta.

Idő múlva fájdalmas enyhülést kezdé érezni, minek okára nem eszmélt, s felpillantott.

A körülálló nők egyike egy kis szörnyeteget tartott fel lábánál fogva. A szörnyetegnek hosszú szőrös kezei és lábai voltak, mikkel hyénai visítás közt hadonázott maga körül, miközben szájában alul és felül két-két fog látszott meg, s szegletes fejében villogtak a vad kancsal szemek. Roppant feje volt.

A nők épen azon tanakodtak, vajjon ne fojtsák-e a fürösztő vízbe a kis tátost?

— Micsoda állat az? kérdé a nő féldeliriumban.

Senki sem felelt kérdésére, de ő minden arczból e feleletet olvasá ki: «fiad!» s megujult fájdalmakkal rogyott ismét párnái közé.

De a fájdalmak már nem valának oly tépők, nem oly örülésig vívők, mint az előbbi, s rá csön-

des nyugalomadó szender következett, melynek felszakadtával, midőn újra feltekinte a nő, piros szalagos fehér pólában egy nyugvó kis angyalt vivének eléje, kinek félig csukott pilláin keresztül ragyogtak szelid kék szemei, s arczán az ártatlanság mosolya tündökölt. Ily angyalkáktól küldheti a haragnemtartó Isten bocsánatát a megtérőnek.

A nő lázas kéjjel nyujtá kezét a gyermek felé, s a körülállók vigasztalóan mondának neki:

— Leányod!

A nő ikreket szült.

* * *

Tizenhat év folyt le. Tizenhat hosszú, nyomorúságban gazdag év.

Ez alatt sok boldog meghalt, sok szenvedő született. A föld évenként megtermé virágait és töviseit. A nap meleg, a hold hideg, az ég kék maradt. Az emberen és ember művein kívül semmi sem változott.

Sok fekete haj megöszült ez alatt, sok arczról lehervadt az ifjúság rózsája; gyermekek lettek férfiakká, a férfiakból öreg emberek, az öregekből halottak levének.

Ki ismerne ebben a redős, halvány arezban, ez összeesett termetben, a roskatag elvirult alakban ama fiatal, életvidám virágra, kinek egykor, a világ verőfényében ragyogónak, térdhajtásokkal áldozott minden érző lélek, s kiről most senki meg sem emlékezik! A virágnak először lefujja leveleit a szél, azután magvait szórja szerte, azután nem törődik vele. A vénség minden szépséget el-

rutit, s ez egy előnye van a nemszépnek a szép fölött, hogy őt a vénség megszépíti.

Halavány, magasztos arczot ad neki. Szomorú, fenkölt tekintetet, s fejére a vénség ezüst koronáját — fehér hajfürtöket.

Fehér hajfürtei lettek Matildnak is tizenhat év alatt.

Oh — és mindegyik szálnak megfehérülése egy élet kínjainak volt elhordozása.

Üldözte őt sors és az emberek, nem adott fejének a föld megnyugvó helyet, ki volt taszítva a világba. Mindentől elhagyatva, csak a nyomorúságtól nem; elhagyatva reményeitől is, de nem az emlékezettől.

Kit az egész földön egy fekhelynyi folt sem nevez gyermekének, ki előtt zárva van minden ház ajtaja, kire «feszítsd meg»-et kiált minden emberi ajk — a világ átkát viselő kitagadott számára áll egy templom, melynek szent küszöbén túl őt semmi üldözés keze meg nem kínozhatja, mely templomban csak a lélek lakik és az örökhatalmú Isten. E templom a tiszta öntudat. De Matildnak nem volt szabad e templomba belépni. Rettenetes ítélőbíró foglalta el abban a királyi széket, ki, midőn a nyomorgatott lelket a káröröm, a gúny, a megvetés, a könnyörületlen emberi szív hideg kísértetei az oltárig üldözik és korbácsolák kacagásuk ostorával, — hidegen tévé föl annak porig alázott fejére a szenvedések töviskoronáját e szavak sujtó haragjában:

— Lőn neked a te szavaid szerint.

Négy gyermeke maradt Lenteynek, négy apró

neveletlen árva, kiket Matild apjuk irtózatos halála után magához vett, s anyjuk lett azoknak, szerető édes anyjuk, kiket két keze fáradságos munkájával táplált, s kikért kivette saját gyermekei kezéből a kenyeret, hogy azt nekik adja.

Ha volt anya, kinek szemei nem ismerték az álmot az éber gond miatt, kinek csak egy eszméje, egy reménye, egy gondolatja volt — gyermekei: ily anya volt Matild Lentey árváinak.

Egyetlen imádkozása volt a bűnbocsátó Istenhez: e gyermekek boldogsága.

De nem hallgatta meg őt az erős boszúálló.

Sokszor meglátogatta álmait ama kisértő lélek, nem oly véresen, mint először, de halványan, halottarczczal, hideg tekintettel, s egykor azt mondá neki: «Elveszem tőled egyik gyermekemet.»

Rövid idő múlva egyik gyermek meghalt.

Háromszor kérte vissza gyermekeit a holt apa.

Három gyermek ment utána a halál országába. Utoljára csak egy maradt négy közül: a legkisebbik, a legszelidebbik.

Végre e gyermek arcza is kezde halaványulni, mindig bágyadtabb, mindig hervadóbb lett; ha olykor szemeit lehunyta, semmiben sem különbözött azoktól, kiket a koporsóba fektetnek.

Matildon az alatt iszonyú betegséggé vált az álmokat látás nyavalyája. Éjjele, nappala egyetlen melancholicus álomrajongás volt, melynek kisértet-királya hol élénkebb, hol lankadtabb színekben a megcsalt barát árnya volt, e semmi

könytől, semmi fájdalomtól meg nem kérlelt phantom. E szegődött átok.

Mint tudott hidegen, mereven nézni a lélek szemei közé! így nézhet az éjjélben fölkelő hold a polus jégszikláira. És a lélek szemei be nem hunyhatók. Mintha valamit készülné mondani. Tán utolsó gyermekét akarja kérni?

— Nem adom e gyermeket! nem szabad meghalni neki; haljon meg saját gyermekem, mind a kettő, csak ezen egy maradjon élve; ne vedd el, ne vedd el őt tőlem, Isten a magas égben! Rettenetes büntetések Istene, ne vedd el lelkemből ezt az utolsó napsugárt. Nem lehet, nem lehet így büntetned önnön teremtményedet, nem lehet kivenned a bűnhődő kezéből a vezeklés eszközét, oh e gyermeknek nem lehet meghalni... Irgalom Istene!...

És erőszakos imádsága legyőzte a fatumot. A gyermek meggyógyult és megélt.

Hanem saját két gyermeke, kiket váltságdíjul ígért a halálnak, nem halt meg helyette.

Gyönyörű szép szüzzé nőtt az egyik, rózsatermő arczú, aranyhajú szende kis leánynya, ki mosolygásában a májusi ég derűjét viselé, kinek szava, mint az angyalok szava, még az elesett bűnöst is felmagasztalá; ki kezének érintésével betegeket gyógyíta meg, szemeinek ígézetével a bűt varázslá ki az ember szívéből, s kit áldott minden, a ki valaha megközelíté.

Utálatos szörnynyé nőtt a másik, kiben a természet undokul remekelt, kit meggyalázott átkozó kezével s torz ördögarczára felnyomta a bélyeget,

mit egy állat sem vállalna magáénak. Görbe, eltörpült termetet adott neki, hosszú csontkezei térdein alul értek, s felhuzott vállai közt mint egy varangyos békafő gubbadt a hosszúra és laposra nyomott fej, melynek sörtehajzata a keskeny homlokon át szinte összehajolt a borzas szemöldökkel, mik alól kigyói zöld szemek villogtak elő. Minden tagja ki volt ferdítve a helyéből, s ráadásul, hátára átkozva, mint egy holtig viselendő gúnyteher, egy óriási púp.

«Kit a természet megcsúfolt, rút még a lelke is annak», mond az előítéletek szava. S az előítélettől nincs fölhivatkozás. A sors végre szokta azt hajtani.

Lina és Makár. Ez volt az ikrek neve.

Minden förtelemmel csordultig volt ez utóbbinak szive. A legördögibb dacz uralkodott lelkén, vad, hajthatlan szenvedély, mely, mint az elmérgedt eb, minden hizelgésre és fenytetésre fogait mutatja, álnok, alattomos volt s mintha elbizta volna magát testi képe undokságán, lelkét is hasonlónak tette ahhoz.

Csak négy éves volt még, s már meglátszott rajta, hogy csak a halál fogja őt megjavítani. Anyja ellenében követelő volt, testvére s mindenki ellen, kit magánál gyöngébbnek érzett, kegyetlen üldöző, — alattomos boszúkat tervező a nála erősebbek ellen.

Anyját ha sírni látta, szemébe kaczagott. Kis testvére virágos kertjében hosszú késsel alámetélte a virágok töveit, vagy játékszereit tördelte össze, vagy madarait kinozta, s kivált nagy gyönyöre

volt, apró állatokon gyakorolni a hóhér minden művészetét.

Egy éjjel pedig testvérének hosszú szép selyem-haját, midőn aludt, ollóval töből lemetélte.

Csak egy lélektől félt, csak egyet nem mert szemtől szembe bántani, s ez Lentey legkisebb árvája volt — Dezső; nálánál pár évvel idősebb, ép, kedves kis fiu, kit pedig lelke minden erejével gyűlölt, mert látta, hogy még önanyja és testvére is jobban szeretik azt, mint őt; sejtette-e, hogy apjaik jó barátok voltak?

E kis fiu volt Linkának lovagi védője, kinek karjai megett a kis gyermek gyakran találta menedékét az undok ikertestvér kínzásai ellen, s mikor néha sötétes téli estéken egyedül volt a három gyermek: Makár lappangó fortélylyal, kísértethanggal és alakban ijesztgeté a galamb-szívű kis leányt, — ez bátor védője ölébe simult, átölelteté magát mind a két kezével s odabujva arczával annak keblére, úgy csókolgatá a gyermek szerető szívét. — Sejtette-e, hogy évek multán is fogja azt szeretni?

Mily különböző két alak, mily különböző két lélek! Szívben és arcban oly kiáltó ellentétei egymásnak.

Egyik azon kebelnek, mely őt felnevelte, a béke olajágat meghozó galambja, a másik annak megmaró kigyója.

Sok szép öröme van a széles világnak: ez örömek legédesebbike az anya öröme. Sok szép fájdalom van e széles világnak: e fájdalmaik együtt összevéve e szóban bent vannak: az anya keserve.

Minden érzésben van valami édes, még a boszú szomjában is; minden szeretetben van valami önzés, melynek elhaltával az érzemény maga is lehervad: csak az anyakeservnek nincsen enyhülése, csak az anya szeretete nem halhat meg soha.

Elesik, elgázoltatik a sors kerekétől a még anyja szive alatt megátkozott fiu. Egyik országszélről a másikig korbáccsal üldözik; Isten és világ nyomorultjává lesz, kit minden eltaszít, kire még az oltár szentjei is haragszemmél néznek, — az utálatot és őt egy néven nevezik; de még akkor is fogja őt azon szív szeretni, a melyről leszakadt, s e szeretet lesz a legégőbb fájdalom!

S mit ad a természet e fájdalomért az anyának kárpótlásul? . . . Könyeket . . .

Makár lelkileg is oly undok szörnye volt a természetnek, a milyen volt testben. Hálátlan és irigy. Mikor született már fogai voltak; mikor beszélni tanult, már tudott hazudni. S mikor lelke is meg kezdte nőni: szavával, tettével boszanta mindenkit, legjobban azokat, a kik őt szerették.

Egyszer Makár testvére kegyenczét, egy kis fehér kandurt, körmei közé kapva, csakhogy testvérét ríkassa, szörnyen megkínózott; midőn a segélyül hitt Dezső azt tőle elvéve, a czivakodás közt a fiut eltaszítá, ez estében egy fogát kiütötte.

Hiában kérlelték aztán mind a ketten. Igérték és adtak neki, a mi csak tőlük telt. Kibékülést színtett, de belől lelkében a boszút forgatá.

Néhány nap mulva elcsalta magával Dezsőt egy félre eső szőlőbe, hol saját hajlékuk volt, madarászat örve alatt, s ott a mint egyedül voltak, kezdte gúnyolni a fiu bátorságát, biztatta: hogy merjen lemenni, ha bátorsága van, egyedül a pinczébe. — Dezső lement, Makár pedig hirtelen rázárta az ajtót és ott hagyta őt. Othon nem akart semmit tudni róla, hogy Dezső hová lett? s másnap ismét elmenvén a helyre, hogy senki meg ne tudja annak hollétét, a pince szelelő lyukait venyigével és földdel tele tömte s az odalent könyörgőnek gúnyosan kiáltá alá: — Meg fogsz halni. Éhen fogsz meghalni...

Ezt egy öt esztendő gyermek mondta. És nem ő volt oka, hogy meg is nem tévé.

Hogy Lenteynek negyedik fia is eltűnt, szemet szűrt a hatóságok előtt, s Matild kérdőre vonaték. Már az szörnyen bántotta lelkét, hogy valahányszor egyike meghalt a gyermekeknek, mindannyiszor felsőbb rendeletnél fogva orvosi vizsgálat után adatott róla bizonyítvány, hogy az természeti halállal mult ki a világból. Iszonyú gyanúnak kellett őt terhelni.

S most a negyedik eltűnván, nyiltan kimondák neki, miszerint gyanúban van, hogy fogadott gyermekeit előldösi.

Nevelték a gyanút Makár daczos, szilaj célzásai, ki vétke terhét nem átalotta ön édes anyjára átnehezülni látni — s azon körülmény, hogy a háziak épen nem tudták a gyermek hoválettét.

Azonban két nap mulva előkerült Dezső. Jövő-

menők hallák meg a betömött lyukakon át segélyesdéseit, s rátörték az ajtót s kihozták az éhség és fult légtől halálíg aléltat.

Makár megtudva, hogy bűne napfényre jött, hogy a büntetést elkerülhesse, egy serpenyőben izzó szenet vitt fel saját padlásukra s ezt a legnagyobb viharnak idején a csepü közé rejtve, a házat felgyújtá, s mikor látta, hogy a tűz olthatlanná válik s az egész városra kiterjed pusztítása, a közzavarban, önvétkétől elrémülve, elszökött.

Senki sem tudta, merre ment? Senki sem tudta, hová lett. — Eltűnt, elveszett végképen, s mintegy tíz év múlva egy gyilkos égetőnek kezdett hirtelen támadni, kinek a köznép e nevet adá: Csudafő . .

* * *

Szép tavaszi reggel nyitá meg az eget, künn a mezőkön a liliom virágzott, fenn az égben madárdal hangzék szét, s távol a harangok ringó szava hívá reggeli imára az ébredő vidéket. A szép természetnek minden teremtmése mosolygott és örült, a fű virágától a biborszárnyú tavaszi felhőig, és e világmosolygás hirdette az alkotó jó kedvét . . .

Kisdud városkának csavargós utczáin hosszú népcsoport jött a templom felől. Elöl a férfiak, hátul a nők, párosával, rendben, ünnepi köntösben, arcaikon vidámló jókedvvel, kezökben, vagy kalapjaik mellett rezgő rozmaringszál.

Egy fiatal, egyszerű kézműves ülte menyegzőjét egy szegény özvegyasszony hajadon leányával. Mindkettő szegény volt.

Elöl a vőlegény ment, vidám, életszinű arczczal; mellette két násznagya, két vén mesterember. Gyakran hátra nézett szive virágára s aztán fel az égre és áldá az Istent. Nyoszolyóleányai közt közepen ment a szép menyasszony, egy lesütött szemű angyal, szép szőke fürtökkel s gyöngéd halvány arczczal. Fehér virágból volt fonva koszorúja, fehér volt a ruha is, mely tagjaihoz simult, de legfehérebb az ártatlanság színe, mely arczán ragyogott. Oh százszor boldog az, ki e fehér liljomarczot egy csók hatalmával piros rózsává fogja változtatni! . . . Visszavonom szavam. Nem voltak ők szegények, — vannak ajándékok, miket a jó Isten ingyen osztogat ki, s miknek birásaért más, kinek ezekből nem jutott, de kit gazdagnak csúfolnak, jobb kezét odaadná.

Dezső és Linka voltak e boldogok.

Gyermekeveiktől fogva szerették egymást, elsőben a gyermekszív testvérérzetével, minek helyét később ábrándosabb vonzalmak foglalák el, míg végre ez ismeretlen virágbimbó szerelemmé nyílt ki. És Isten megáldá e szerelmet. Ők egymáséi lettek, s az ígért paradicsomának megnyílt előttük szentelt ajtaja.

Szegény Matild! oly hosszú évek óta ki voltak apadva könnyei, és most megjöttek ismét, hogy örömében tudjon sírni; annyi idő óta látogatlanul zárt volt ajtaja, s most újra megnyílt az, hogy a vidámság népét fogadja vendégül. Az átkos kísértet évekig kimaradt álmaiból. Lentey fia nőül vette az ő leányát . . .

A mint a nászkiséret egy utcaszegleten befordult, pörgő dob mellett két hajdut körülálló sokasággal találkozott szembe. A hajduk közül egy hosszú papirosról valamit olvasott. A vendégek közül egy kandi fiatal ember odatért, s a többi nászt a menyasszonyos háznál utolérve, nekik azt regélte: hogy a város minden szegletén kihirdettetett, mikép amaz iszonyú hírű gyilkosrabló «Csudafő» jelenleg e város falai közt tartózkodik; száz taller díja annak, ki őt élve, vagy halva kézhez adja.

A vendégek nagy része elsápadt e hirre, de legsápadtabb lett Matildnak arcza; összerázkódott. . . . Mit sejtethett szive? . . .

Azonban e láznyomás hirtelen lefutott a szivekről, jó kedve lett ismét mindenkinek, s a bor lángjai és a víg felköszöntések hangjainál minden lélek elfelejté aggodalmait.

Mennyi áldás szállott a boldog új párra? Egyszerű ajkáról, egyszerű szivekből jött áldás, őszinte, tiszta és megfogamzó.

Vígan voltak egész késő estig; víg dal, víg zene és eleven táncz között folyt le egy óra a másik után. Isten jó kedve szállott le közéjük.

Este felé elszállingózott a násznép s magokra hagyta a boldogság új társait.

Dezső, Linka és Matild egyedül maradtak.

Az ősz, halvány anya megfogta mindkét gyermekének kezét s sokáig nézett azoknak szemeibe; de ők nem néztek anyjuk szemébe; tekintetök egymáson függött.

Nem érzék, anyjuk kezei mint reszketnek,

midőn az övéket fogják, nem hallák annak lázas szívdobogását. Nincsenek a boldog szívnek félelmei.

— Gyermekeim, szólt Matild, édes gyermekeim, érzem, s ha ősz hajaim nem mondanák is, szívem megmondaná, hogy idáig kellett élnem. Tudom; nem is szorít e gondolat, nem most találkozom először vele. Sok volt, a mit ez életben le kelle fizetnem; türéssel, szenvedéssel lefizettem mindazt. Meg vagyok érve a halálra, s hiszem, hogy az Isten megelégteli éltemet és elvesz magához. Fájdalmaim nevét nem fogjátok megtudni, ne is tudjátok meg soha; haljon meg bennem e titok, melynek hordozása alatt negyven éves koromra megöszültem. De egyet mégis fel kell fedeznem előttek. Itt házam padlója alá kincsek vannak elásva, általam tizenhat év óta jól ismerve, de nem érintve soha. E kincseken iszonyú titok fekszik; ezek lételének tudása volt egész életemnek átka. Láttátok, mily szegénységben éltem; együtt éreztetek minden nyomort velem; gondolhatjátok, hogy ez elásott kincsen mily átoknak kelle feküdni, hogy hozzá nem nyultam, legnagyobb nyomoruságom óráiban sem. Most ezt fel kell venni, e kincs a tietek. Kettős vérrel van ez lepecsételve, a vér is titeket illet; de ti le fogjátok azt tisztítani arról; lelkeitek sejteni nem fogják a borzalmak eszméit, mik ahhoz vannak kötve, s megáldja kezeitekben Isten e pénzt. Csak egyet kérek, nem magamért, hanem a ti nyugalmatokért: e kincsről ne halljon említést a világ, mert ha megtudja azt, boldogságtok

elmegy s vissza nem jő többé. Nem lázban beszélek, világosabban szólanom nem szabad. Tiértek, nem magamért. — — Segítsetek a pallót felfeszítenem. . . .

Dezső bámulva engedett a rejtélyes nő parancsainak s a hol azt mutatta, egy fejszével felfeszíté a pallót. Egy réz üst tűnt fel az alatt, vas serpenyővel letakarva. Az üstöt kiemelé. Matild levette a fedő lemezt. Linka a gyertyát tartotta oda. Gyémántok és aranyok csilláma ragyogott szemeik közé.

Matild eltakarta arczát. — Tizenhat év előtt! sóhajta fájdalmasan, — tizenhat év előtt láttam ezeket; nézzetek oda, ott sok pénz van elrejtve, mennyi egész életetekre biztosítani fog. Ne féljete elvenni. Tietek Isten és emberek előtt mind az; senki más jogot nem tarthat hozzá, csak egyedül ti a kerek ég alatt.

— Hát én nem? rikácsolá közbe egy vadállathang s hosszú, éles körmű kéz nyúlt közéjük s göresös ujjaival bemarkolt a pénzbe.

Sikoltva tekintének hátra a nők; undok pöffedt szörny állott megettök, kinek szemei vérben forogva nézének reájok. Szája egyik fülétől a másikig vigyorgott.

Matild elképedve nézett a csudára. Iszonyú vonzalom kényszeríté hozzárohanni, megölelni és mondani neki: «Fiam, elvesztett fiam!» míg egy borzalmas sejtés lebilincselve tartá minden tagját, és taszítá vissza.

A szörny kaczagott, hogy a vér fagyott meg bele.

— Hát nem siettek ölelésemre tíz évi távollét után? vagy tán nem ismertek rám többé? E ferde púp hátamon, e kutyaszemek, e sörte haj, e páviánkezek, e görbe lábak, nem tudjátok már, hogy kit szolgáltak egykor? nem emlékeztek rám?

Matild merőn, halványan nézett rá, és nem szólt. Linka félve rebegé: «Makár».

— Nem Makár az én nevem, az én nevem Csudafő! rikácsolá az ijesztő, s szétvetve köpenyét, fegyverekkel körültüzködött tüszőt mutatott elő.

A két nő sikoltva hullott egymás nyakába. Dezső bátran előlépett. «Mit akarsz itt?» kérdé emelt homlokkal az ijesztőt.

— Hm! osztályrészemért jöttem, felelé ez daczosan, pisztolyain játszva kezével, ti, a mint látom, ki akartatok tagadni az örökségből, hanem jókor jöttem. S ezzel pénzéhesen, villogó szemekkel indult az üstben rejlő kincseknek, kezeit markolásra horgasztva.

— Ne bánts! kiálta, hirtelen felugorva székéről, az anya, s mindkét kézzel visszataszítva a közeledőt, magát a nőoroszlán bátorságával állítá szembe azzal.

— E pénz nem a tied, e pénz ezé itt, szólt, Dezsőre mutatva reszkető kezével.

— Sőt nagyon is az enyém, szólt a monstrum, e pénz apámnak lélekdíja, lelkét adta el érte az ördögnek.

— Még apád hamvai sem szentek előtted, irtózatoss ember? kiálta Dezső elszörnyedve.

— Apámé? — Tudod-e, ki volt az én apám?...

A tiednek gyilkosa! . . . S tudod-e, ki volt a te apád? . . . Az enyémnek gyilkosa. Oh, mi igen szép rokonsági összeköttetésben állunk.

— Te örült vagy, átkozott!

— Örült is vagyok, átkozott is vagyok, de igazat mondok, olyan igazságot, melytől lelked is meghalálozik. A te apád bizományban adta az enyimnek e pénzt, az én apám eltagadta, elesküdté azt tőle, és a te apád megölte az enyimet és magát.

— Fiam! Makár! esde a szerencsétlen anya.

— Miért hívsz fiadnak? Tán háladatos legyek azért, hogy a világra ily nyomorúnak szültél? Az én születésemre esküdtél, anyám, az én fejemre hittad le az átkot? . . . Te vétkeztél, te voltál a bűnös, s engem ért az átok. . . . Nézz végig . . . ugy-e, hogy szép vagyok? . . . Nincs a kerek földön oly undok teremtés, mint milyenné te szültél engemet, s ezt köszönjem neked? Büntetve vagy bennem, de én is tebenned. Te vétkeidért nevezsz fiadnak engem, hát én mi vétkemért nevezlek anyámnak?!

Mindhárman szoborral meredve állottak előtte. Az iszonyú titok fel volt fedezve az ifju szivek előtt. Az átok újra be volt oltva.

— De lefizetjük egymásnak, a mivel tartozunk, folytatá a szörny. Halljátok, mint zúg odakin a szél? — épen így zúgott, így tombolt ezelőtt tíz évvel, mikor a várost fejetekre gyújtottam, — halljátok, mint zúg a szél? . . . Az a perc ismét el fog jönni, — nézzetek ki! ordítá rekedten, s az ablakhoz futott, melyen át vérrel vereslő fény

kezde a szoba sötétjébe bevilágítani, halljátok e zajt, halljátok? E perczen őt helyen gyulladt ki a város. Hahaha! Ez a nép, mely undok fejemre haláldíjt tett, jajgatni fog és útkozódni és kétségbeesni! Csudafő lelkének gyönyör kell: sírjátok, ordítsatok, csikorgassátok fogaitokat, hadd kaczagjak rajta.

Dezső e közben férfias lélekéberséggel a szobaajtóhoz futott s azt bezárva lelvén, kitörte, a konyha kettős ajtaja azonban hosszú szegekkel volt beszegezve. Az utálatos szörny mindent előre jól kiszámolt: sem kívülről, sem belőlről nem lehet az ajtót felnyitni. A kétségbeesés erejével kezdé feszíteni azt. Fejszéje bentört, de az ajtó nem nyílt. E közben a padlás hasadékein fojtó füstpára kezdett alászállni a szobába. Künn az utcán üvöltő néptömeg gyűlt össze, s ez átkos név hangzék zajos ordításban: «Csudafő». — Meglátták őt az ablakban állani, s hágsókat támasztának a falnak és be akartak rontani.

Sikoltva futott Matild az ablakhoz s testével elfedte fiát, lekiáltá: Nincs itt, — ne jöjjetek ide, nincsen itt senki. . . . Az én fiam elveszett. S feje felett égett a ház, és — Itt van Csudafő! kiálta a szörny kaczagva s eltaszítá anyját az ablaktól. Ha tetszik, fogjátok el! jertek! s pisztolyait felvonva, azokat a néptömegre irányzá. — Ki akar szemembe nézni? kiáltá fogesattogtatva, ki akar velem jönni a pokolba? s löni akart, midőn hirtelen hátulról két hatalmas kar vállon ragadta s kivágta őt a szoba közepére; a lövések a levegőbe mentek, s a haragos boszuló, gyomrára tiporva

az ember-fenevadnak, lefogta kezeit s nem engedé többi fegyvereihez nyulni.

E férfi Dezső volt.

Veszett ordítás tört ki a földhöz ütött szörny szájából s tajtékozva marta éles fogaival izmos ellensége vállait, míg karjait a kétségbeesés vaserejével iparkodott kiszabadítani, vagy fegyvereihez juttatni, s e közben hánykolódva bögött s ellenét hányta le magáról.

A fejek felett égő gerendázat világíta le reájok.

— Segítség! sikoltá az ifju nő a néptömeghez. Matild pedig eszmétlenül rogyott a kétségbeesetten birkozók lábaihoz.

A zsarátnok hullott le fejökre. Ezt véve észre a szörny, nem vonaglott többé, hanem elhagyta magát, s midőn érzé, hogy ellenfele fel akar emelkedni, hirtelen kirántá karjait s annak nyakát magához szorítva, bögé: «Itt fogsz elégni velem!» s nem hagyta felemelkedni.

E perczben rontott be az ablakon a boszúszomjas nép s a küzdőket szétválasztva, Makárt gúzsba köté s örömujjongással hajítá ki az ablakon. Dezső pedig menyasszonyát karolta fel s kirohant vele a lángok közül, s künn résztvevő karoknak adva át kedves egyetlenét, rohant vissza az égő házba.

Nejének anyját s apja vérrel pecsételt örökségét kelle még kihoznia. Matild ájultan feküdt a szoba közepén s az égő padlás le készült szakadni; ott lábai előtt hevert a vérörökség, mely holta napjáig gazdaggá fogta volna tenni, s egyszerre csak egyet lehetett a két teher közül megmenteni.

De nem tétozázott ő. Elrugta a tűz közé az átkos kincseket, és azt a nőt, ki annyi nyomornak volt oka, ölébe karolta s kiszabadítá a halál kezéből. . . .

. . . . Dezsőt és szép nejét megáldá az Isten; szegények maradtak, de hozzá boldogok.

Még egyszer jelent meg Matild álmaiban ama bús kísértet. Arcza nem volt fenyegető többé: nyájasan, engesztelten tekintte rá, s a mint ellebegett lelke arcza előtt, kiterjesztve felé mindkét kezét, mintha lassú, megszelidült hangon mondta volna neki: «Megbocsátok . . . megbocsátok neked» . . . s szeliden behunyva szemeit, megtért az örök nyugalom országába, honnét kísérteni feljárt. . . .

. . . . Meg is bocsáta. — Az nap reggelén, melynek éjszakáján vele álmodott, vevé hírül Matild: hogy fiát, a Csudafőt, lefejezték! . . .

A Nepean-sziget.

I.

Megáldva a délövi ég minden gyönyöreivel, — közepén egy láthatártalan oceánnak, melynek színén a «fata morgana» képe lebeg, — partjain kokuszligetek, hegyei tövében virul a királyi cebia, melynek virágából méz, gyümölcséből tej, tövéből bor folyik; örökzöld savannáin édes patakok bolyonganak, őserdeit madársereg lakja, szivárványtollakkal és csalogány-hanggal; s mikor leszáll az éj, csillagai gyémántok, holdja nap, a tejút, mint az európai holdfény világít le reá, míg az estehajnalcsillag fényében árnyékot vetnek a fák. Megáldva az istenkéz minden áldásaival, neveztetik a Nepean-sziget — pokolszigetnek.

Százhusz mérföldnyire Botany-Baytől a napfordítókon felül fekszik három sziget: egyik a Norfolk, másik a Fülöp, harmadik a Nepean-sziget. Ez utóbbit sűrű korallzátonyok övedzik, melyek miatt csak az esőzési időszakok előtti napokon közelíthetni felé. Ilyenkor egy-egy kisdud pilóta jelenik meg és halálveszélylyel

közelít partjaihoz, benne rendesen öt ember ül. Midőn a révhez érnek, ott egyet az öt közül a partra kivetnek, s a másik négy siet távozni, és szemeit behunyja, hogy ne lásson.

Mi történik tovább az ott maradttal, minő élet, minő halál vár reá a sötétzöld mangava-erdőkön belől, mikből senki vissza nem lép? kik laknak ez átkos hirű helyen? oszt-e jutalmat és büntetést itt is ama hatalmas kéz, melynek neve gondviselés?

A Nepean-sziget ki van zárva a világból. — —

Néhány nappal az esőszakok előtt, egy naplemenet után, pompás tűnemény mutatkozott a Nepean és Norfolk közötti tengeren: — az egész vízegyetem lánghabokká lenni látszék, átvilágítva, mint egy híg chrysopras-özön villanyos phosphorfénynyel; mely tűnemény nem szokatlan a déli tengerben, s rendesen közelgő vízforgók előjele. A keresztül sugárzott oceán habjai között a mélyben uszó tengerlakók ezrei látszottak elő, mintha egy alulról világító tűzforrás ragyogna pikkelyeiken; — minden színű korallerdők, a gorgoniák, aleyonok, ftabellák számtalanjai, az óriás anserina, mely háromszáz lábnyi mélységből emeli föl koronáját a víz színére, s a százkarú állatnövényi csodák, mind egymással összetenyészve, tűntek fel a tengerszín alatt, ismeretlen, megfoghatlan pompában, rengetegek, mezők, virányok a vizek fenekén!

Az ég e mellett feketekék volt, de tiszta s csillagai annál ragyogóbbak.

A pokolsziget pedig sötéten hallgatag és fél-

ködökbe zárt; egész területén idegenszerű félcsend honol, olykor kísérteties ijesztő hangoktól felzavarva; öserdei mélyén az apiaster viszhangzó kiáltásai jajdulnak néha fel, mint haldokló segélykiáltása; az onkák nyávognak, oly hangon, mint mikor eltévedt gyermek szülői után sír, s a sötétben olykor a jaguár szemei villannak elő a bokrok közül, s a százlábú scolopender phosphorfényével, mint kísértő lélek mászkál az akajouleveleken. . . .

A világló tengeren egy fekete pont kezd közeledni, lassanként csónak alakját veszi magára s végre öt alakot látni benne, kiknek arczaikat tenger és ég világítja.

Elöl két vezető legény ül, arczaik felötlően hasonlóak egymáshoz, talán testvérek.

A kormánykeréknél köpczös férfi áll és rekedt, durva hangon kiabál és szitkozódik, majd a szelekre, majd az evezőkre; ez a kormányos.

Közepett az árboczhoz támaszkodik egy férfi, vállán zöld köpeny van keresztül vetve, szemöldtelen szürke szemei vannak s veres, rövidre nyírott szakál köríti bizalmatlan kifejezésű májfoltos arczát.

Az ötödik egy hölgy, fejére durva fekete kámsza borul, ott ül és nem látszik élni.

A csónak révbe ér, a férfi, a rövid veres szakállal int a két evezősnek, azok szolgai készséggel karolják fel a hölgyet, kiszöknek vele a partra s ott leteszik. A hölgy fejéről le hull a köpeny felső része s arczát és vállait leleplezi.

Az ős liget, virágos banaánjaival, a gyémánttal

hintett ég, a lángoló phosphortenger, mind oly szépek voltak e perczen, de szebb volt nálok a hölgy; ifju halavány arczán valami mondhatlan báj malasztja ragyogott, a mint jobb kezével felmutatott az égre, mely millió szemeivel néz egy pontra, s egy szemmel mindenüvé, — baljával pedig rámutatott a parancsoló férfira a hajóban.

A férfi elérte az intést s arczát eltakarta, hogy ne lássa azt.

— Csónakba legények! morga a kormánytartó.

Az egyik hajós beugrott a naszádba, hanem a másik irtózatossájjordítással vágta magát hanyatt, s képtelenül eltorzított arczczal harapott karjába; minden izmai vonaglottak.

— Bátyám! az Istenért, mi lelt? kiálta a fiatalabb s a mondhatatlan kinokat szenvedőt a csónakba emelte, ott mellé térdelt, átölelte és sírt.

Amaz pedig nem birt szólani, arca elkékült, melle a megszakadásig felfuvódott, szemei kimeredtek s tikkadó arca rémségesen mosolygott; igazán pokoli kínjának kelle lenni, — senki sem tudta, mi baja?

A délszigeteken lakik egy féreg, a benszülöttek maringoingnak, az utazók pokolbeli furiának nevezik. Hosszú, sárga, szőrös, mely az emberek és állatok tagjaiba fúrva magát, azokat a megdühödésig kinozza.

Az emberek ajkai tajtékot keztek verni, halála közel volt és bizonyos.

E perczen a parti sűrűségből egy kő repült ki, s egyet zúgva a levegőben, a kormányost úgy találta oldalban, hogy a kerékhez tántorodott.

— Evezőre gyorsan; kiálta ez, szörnyen megrettenve; mondtam, hogy ne jöjjünk a parthoz ily közel!

De a hajósnak csak testvére iránt volt figyelme.

Egy újabb kő fűtyölt ki a bokrokból, s a kormányos orrát laposra ütötte.

— Veszedelem-áldottát! ordítá ez, fogd az evezőt s hagyd meghalni azt a dühödtet! s ezzel a legényt a padok közé lökte, testvérét pedig lerugta a hajófenékbe; a haldokló megfogta reszketeg kezével a kormányos ruháját, s egy görcsös vonaglással magához rántotta őt, s hályogos szemeit rámereszté. . . . A kormányos, egy viharok közt megkövült tengerész, lefejté lábairól a haldokló kezeit, azután fölemelé őt gallérjánál fogva, s egyet lódítva rajta, a tengerbe kivetette. — Két tengeri angyal (czápa) rohant utána, s percz mulva néhány véres vízhólyag buborékolt fel a víz színére.

— Szegény bátyám! sóhajta az egyedül maradt legény, mindkét evezőt kezébe vevé. Néhány köny gördült durva mellényére.

A kormányos pedig, a mint ismét helyére lépett, újabb parittyakövel találkozott, mely karját bénítá meg, — még egy hajítás s véres homlokkal zuhant végig a csónakban, fuldokolva: Oh el vagyunk veszve!

A fenyegető veszély felriasztá a parancsnokot megrendéseiből, hirtelen leveté köpenyét, a kormányküllőt kezébe kapta: «evezz» parancsolt; a csónak megfordult, a szél vitorláiba feszült, még néhány kő repült utánok s perczek mulva csak

egy fehér sirály alakja lebegett a sötét világú tengeren.

A halavány hölgy a gyermekded arczczal egyedül maradt az ismeretlen partokon.

Leült a mohos sziklapartra, gyönyörű fejét könyökére hajtá, s tekintetével a messze láthatáron, hol ég és tenger összeolvadnak, merengett; olyan volt e vadon pusztá helyen, mint fehér habléány a mesék világából, ki kétes csillagfénynél a lábai alatt zúgó tengerben gyönyörködik, s hallgatja a doradok æoli zengzetét.

Hirtelen durva kéz érinté vállát, hátratekin-
tett, — egy férfi állt előtte, széles athletai termet,
ősz, kuszált hajakkal és szénfekete szakállal; feje
körül pikkelyes armadillabőr volt tekerve, vál-
lain fekete foltos agoutibőr átkötve, egyik kezé-
ben tartotta nehéz parittyáját, másikkban fekete-
piros színű almabogyót, hosszú zöld szárral.

— Ez a pasufa gyümölcse! így szólt komoly
merev hangon a hölgyhöz, a ki ezt megizleli,
annak nem fáj többé az élet. — De mégsem! —
ez igen erős kín, noha rövid; szólt, mintegy
magában tusakodva az ember, s a hölgynek
nyújtott halálmérget annak kezéből kiragadta s
a tengerbe dobta. Van könnyebb módja is a
halálnak, folytatta egész jószívúséggel, — amott
egy völgyben buzog egy meleg forrás, fölötte
szüntelen nehéz kék gőzök lebegnek, az ember
ide lehajtja fejét, egyet lélekzik, s a más-
világon fog felébredni, ez legkönnyebb neme a
halálnak.

A hölgy rettegve nézett a szörnyű tanácsok

adójár, s kezei önkénytelen fonódtak imádkozásra össze.

A férfi szomorúan mosolygott.

— Itt nincs kihez imádkozni, monda, itt nincs oltár, nincs törvényszék, nincsen gondviselés; itt az élet egy hosszú halál; mentül hosszabb, annál keserűbb; s húsz év alatt te vagy az első nő, kinek szemei a pokolszigetet meglátták.

A hölgy mondhatatlan iszonynyal kérdé a rejtélyes embertől: Kik laknak itt?

A kérdezett borzasztó nyugodtan felelt: A botany-bayi elítéltek!

A hölgy folyvást növekedő aggodalommal függeszté rá kérdő tekintetét, mintha iszonyú sejtelve volna, melynek eszméje még nincs tökélyre ébredve gondolataiban.

— Mindjárt gondoltam, folytatá búskomoly nyájassággal a férfi, minövel egy sírból visszatérő szellem álmképe beszél rokonához, mindjárt láttam ártatlan arcodon, hogy nem a törvény keze volt az, mely téged ide küldött; s volna kezemben úgy a halál, mint egy időben, szólt, megcsóvált parittyájára nézve, négy lény közül, kik téged ide hoztak, egy nem tért volna vissza, de lehet, hogy egy sem; te iszonyú helyre jöttél; ez helye mind azon gonosztevőknek, kik vétkeket követtek el, miket titkolni kell az álladalomnak, nehogy a nép megismerje, hogy oly bűn is létezik; ott ama berekben egy méregkeverő lakik; közelebb ama barlangban egy apagyilkos; túl amott a kék köveken azon ember, ki hét feleségét halálra csiklándozta; ezen gobe-

fonadékok között tanyáz a szívevő, ki hat szüzet megölt, hogy sziveiket kitepje, s azt hiszi, hogy ha a hetediket megölné, repülni fogna, mint a madár; s fenn ama dombon van tuskóhajléka a nepeani hóhérnak, kinek kedvencz mulatsága, a kit elől-utól talál, agyonlövöldözni . . . s benn a savannákon nem egy vérgyalázó, stellionatus, fanaticus gyilkoló, lélekkalmár lakik: bűnök nevei, miket érteni irtózat! vad férfiak mind, kik mindnyájan külön laknak és félve kerülnek egymást, kinek számára a föld mérget terem, az ég üldöző musquitokat . . . és te ilyen helyre jutottál!

— És te?

— Azt kérded, hogy hát én ki vagyok? kit húsz évi halálra büntetett a törvény keze: az én nevem «a jó ördög». Hah! ismerik e nevet Angolhon évkönyvei. Húsz évvel ezelőtt élt a yorki grófságban egy üstfoltozó; neve volt akkor Bark Williám; rossz volt akkor is a világ, mint mindig, hamis bírák paizsa volt a törvény, orgazda volt a bíró, és az ítélet káromkodás; ekkor kezdtek Bark Williámot a jó ördögnek nevezni; együgyű ördög volt ő, törvényeket nem tanult, csak azt látta, hogy míg a nagy tolvaj karonfogva jár a törvénykezelővel, addig a kis tolvajt felakasztják; míg a dobzódó ajtajánál éhező árvák és özvegyek sírnak s hiában kérnek a juryház kapuja fölött kifaragott igazság szobrától védelmet és pártfogást: addig az háborítatlan költi el ezeknek utolsó falatját! A jó ördög látta azt, s vette lösszerét, golyót tett belé, ítéletet hozott a vádlottak fölött s azt végrehajta, — így estek el ítéle-

tei következtében számra tizenegyen, kik mind nagy urak voltak szegény emberek fiilléreiből, s kik miatt húsz év óta lakja a pokolszigetet a jó ördög. Oh ha meggondolom, hogy ezt az életet, melyet hosszúra nyujt az ostoba remény, itt kell e nagy sírban végig nyomorognom, melyből sem halál, sem feltámadás ki nem szabadít! — Oh jer, ismerd meg azon helyet, hol a halál forrása fakad, tenéked paradicsomot adhat még egy másik világ, nekem — ki tudja, mit?

A hölgy erélyes mosolylyal tette gyöngéd kezét a vad férfi ideges karjára s szólt: — Nekem ott fenn van egy védelmezőm: meghalt atyám; álmaimban sokszor megjelenik, fejemet megsimogatja és az örökűdvek honából hoz le vigasztalást; ezen szellem hangja susogja nekem, hogy még nincs ideje a meghalásnak, majd ha lesz, azt is meg fogja mondani; ezen ég, ezen csillagok mind azt mondják nekem, hogy még napok vannak hátra, mikben vérnek és könnynek kell folyni az igazság sujtoló kezétől; a világból poklot csinálnak az emberek, mi pedig, ördög barátom, csináljunk világot a pokolból — és legyen bizalmunk.

A fanaticus gyilkoló bámulva nyujtá vastag feltört kezét a hölgynek, másik kezével végig futott a homlokán; látszott, hogy eddig alvó eszmék ébrednek agyában. — Igen! kiálta indulatosan, dacz nekik! legyen boldogság ott, hova ők iszonyokat ültettek, reményleni fogunk és — egymást biztatni a csüggedésben.

A rossz világból száműzött angyal és a pokol-

szigeti jó ördög kezét fogtak, hogy egymást védni fogják! — Atyám segíts! sóhajtá a hölgy, égre tekintve.

S elindultak mindketten Williám laka felé.

Tövises sűrűségek között csavargott egyenetlen útjuk, néhol egy redves fától vagy a lámpásbogár fényétől bevilágítva; a bozótból vampirok repkedtek elő s lábaik alatt jéghideg kígyók mozdultak meg sziszegve.

Mentül beljebb haladtak, a rengeteg annál sűrűbb, a fák annál magasabbak, s mindennemű kuszó növényekkel és cserjékkel összebonyolódottak kezdtek lenni; a keskeny út, mely nem volt egyéb, mint az ember-magas haraszton keresztültiport nyomás, mély völgyön vezetett keresztül, melynek egyik oldalát mohos sziklafal, másikat sűrű gobeá- és lián-fonadékok képezték. Az ég nem látszott itt a felül összenőtt batatak ágaitól: sötét volt. A mint itt hallgatva nyomultak előre, a mint Williám, a hölgyet kezénél vezetve, előretörtetett, hirtelen a sötétben egy az útban keresztülfekvő tömegbe botlott, mely erre bivali horkanással felebredt. — Két izzó szem világított a sötétben.

— Vissza! csitt! szólt suttogva a jó ördög, a hölgyet szorgosan rejtve háta mögé, ez a szívevő! ennek világítanak a szemei, úgy, mint a tigrisé.

A hölgy zsibbadtan a félelemtől szorult vezetőjéhez közelebb.

A két fénylő szem újra elhunyt, s egy alvó hortyogása kezde hallatszani.

— Megint elaludt a barom, szólt Williám, meg

találtam őt rugni... De hogy épen ide az útba kellett feküdnie; báresak valami állat a torkába mászna. Jer, lépjünk rajta keresztül. S már most óvatosan lépte át a szívevőt, azután hölgyének nyújtá kezét. Alszik, nem vett észre; vigyázz, rá ne lépj!

De a szívevő nem aludt, hanem azon perczben, melyben a jó ördög a hölgyet át akarta rajta emelni, rivalgó vad ordítással felszökött fektéből s a hölgyre rohant.

— Ohó, fattyú, ne oly hamar! dörgé Williám, s megkapta hátul az óriási szörny nyakába kötött bőrpalástot, azon egy hatalmas kanyarintást tett hátrafelé s a nemember hörögve bukott a sűrű cserje közé, azután egy állatias üvöltéssel újra fellökte magát, dühösen ragadva meg favas-tagságú karjaival a jó ördögöt. Összeölelkeztek. Lépéseik alatt dübörgött a föld, a mint mindketten roppant erővel dulakodtak szótlanul, lélekzetöket visszafojtva. Végre zuhanás hallatszott. Mindketten elestek. Williám könyöke egy tuskóba ütődött s jobb karja zsibbadtan csúszott le ellenfele oldaláról; az óriás felülkerült, hanem palástja Williám balkezében maradt, ki azt elene nyakára fojtani törekedett s annál fogva, mint lánczos ebet rántotta vissza mindannyiszor, midőn az veszett vérszomjjal lódult a futni nem bíró hölgy felé.

Még egy erőfeszített rándulást tön — a kötéllefacsart bőr elszakadt.

— Megállj! orditá kétségbeesve Williám, nem birva zsibbadt keze miatt felkelni.

— Atyám, segíts! sikoltá a hölgy. S a szikla felett egy lövés dördült el; az óriás mindkét kezével agyához kapott, azután fejtetőre a sűrű bokrok közé zuhant; — kis ideig tartó nehéz vergődés hallatszott még a cserje között, később nyögő vonaglás, azután semmi.

A szikla-párkányzaton pedig csillagfénynél távozó férfi látszott mogorva egykedvű léptekkel ballagva; ruhája szürke katonakabát s vállára hosszú puska volt vetve. A nélkül, hogy feléjük nézett volna, ismét csendes, apatheticus mozdulatokkal tovább ment.

Williám hallgatva nézett rá, míg eltűnt szemei elől, azután sürgetve ragadta meg a hölgy kezét. — Siessünk, mondá, ez sem barátunk; vak szerencse, hogy ez eszelős helyett minket nem lőtt le. Ez Grundler, a nepeani hóhér.

II.

Közepén a Nepean-szigetnek van a jó ördög laka, meredek szikla oldalában, melynek nyílásához hosszú gyékényhágcsón juthatni; a szikla tetejét három terebélyes theobroma fa árnyékozta illatos lombjaival.

Ide vezette védettjét Williám. — Különös jellemző gyöngédség volt e túlságos emberen, hogy a hölgynek semmiféle múlt körülményeiről nem tudakozódott, sőt nevét sem kérdezé, hanem nevezé őt egyszerűen: «Fájvirág»-nak.

Az egyik theobroma-fa alá szellős wigwámot készíte számára, friss vizet, gyümölcsöket és va-

dakat hordott ide neki, miket a szép hölgy kezei oly izletes étkekké tudtak elkészíteni.

Így folytak el napok napok után, Fájvirág beleszokni kezdett helyzetébe: már nem rettegett az éjjeli kiáltozásoktól s az erdőkben bujkáló gonosztevők tekintetétől.

Lakása hozzáférhetetlen volt, ha Williám távozta után a gyékény-lajtorját felvoná, s magassága által biztosítva a mérges bogarak s a mocsárok éjjeli gőze ellen.

Egy napon magánosan ült Fájvirág wigwámja előtt, kezéből egy szelid pávafaj-psophia csipegetett amais-magokat, lábaihoz a völgyből felkúszó növények indái vonultak, miknek virágharangjain lazur- és arany szárnyú lepkék függtek; az esti szellő, felszedve a balzsamnövénynek aromáját, lengett a magas cacaofák körül, melyeknek ágain tarka paradicsom-madarak himbálták magukat; a távol pagonyok felett veres gőz lebegett. — Az e napot megelőző éjt iszonyú orkán dühöngte át, minőt csak a déli tartományok ismernek; egész erdők irtattak ki töveikből, a tenger kicsapott a sziget legmagasabb partjaira, letarolt fák között szétzúzott madarak heverték fészkeikben. A szél ordításai közben olykor ágyúlövések is hallatszotak s összes kétségbeesett jajkiáltás, minő egy sülyedő hajó népségeé. A vész csillapodtával mindjárt sietett a parthoz Williám s azóta vissza nem tért. — Most mintegy kipihenni látszék magát a természet, valami szokatlan ez a fényes nappali csend.

— Fájvirág! szólt a szikla alatt Williám ismeretes hangja: bocsásd le a gyékényt.

A hölgy lebontotta a fa derekához kötött hágcsót s kezét nyújtá az érkező elébe. De a hágcsón nem az ősz bajtárs jött fel, hanem egy szőke fürtű ifju, szép, mint Apolló.

— Álom-e ez? kiáltának mindketten, s hogy meggyőződjenek a valóságról, egymás karjaiba hullottak. Isten, Istenem, lihegé az ifju s kereste az eget kedvese szemeiben és az üdvöt annak ajkain.

Nagy gyönyörűsége lehetett benne az örök jónak, midőn ily boldog emberekre lenézhetett. — Még Williám is sírt, mint egy asszony, maga sem tudta, miért.

Most néhány száraz szót a krónikából:

Nem mondok évszámot — hanem volt idő, midőn bizonyos nemzet, mely elég keserű poharat megivott, hirtelen azon jó gondolatra jött, hogy mind azon fiait, kik neki szeretetet és szívük vérét fizették, kebléből kitagadta s mert csak hátaírain belől kívántak élni, halni: kitiltá csontjaitkat is az országból.

Ily kitüntetésben osztozott Victor, vagy, mint-hogy magyarul irunk, legyen neve: Géza.

Családi neve nem akar eszembe jutni, majd talán valakinek eszébe jő, — addig is nevezzük őt röviden Gézának.

Számúzve hordta a nagy honáldást keblében egyik tengertől a másikig.

Az elzárt paradicsom ajtaján cherubok, vagy mik örködének.

Ily kéj-utazásai egyikében, midőn Valparaiso-

ban egy éjjel a város utczáin holdvilágnál bolyongana, egy palota erkélyén nősikoltásokat hallott; fölrohant az erkélyre: — két rabló egy leányt fojtogatott; két percz múlva az ifju kardja átjárta testöket. A második rabló haldokolva csúszott lábaihoz s nyögve vont elő kebléből egy erszényt fuldokolva: «a kormányzó ötven guinet adott», azután kifujta lelkét.

A kormányzót Quarrelsonnak hitták, ki a hölgynek nagybátyja volt s annak az élet szinpadáról lelépése esetére örököse, mire nézve neki rokoni kötelessége volt, arról a legbiztosabban gondoskodni.

Ez a hölgy volt Fájvirág, igaz nevén Quarrelson Mária.

A kormányzó nagy darab földön legelső ember volt s így minden törvényen felül állt; nagyon természetes tehát, hogy senki sem vonhatta őt kérdőre e gyöngéd gondoskodásért, valamint Máriát sem biztosíthatta senki, hogy a jövő reggel Valparaisóban fog-e felébredni vagy a menyországban?

S az ifju, kit a föld tulsó oldaláról üzött ide engesztelen sors, szenvedélyt érzett a hölgy iránt; elmondá neki, hogy szerencsétlensége nagy, s a hölgy azt felelte, hogy kétfelé osztott teher kevesebb; két szív könnyebben visel egy fájdalmat, — ők megérték egymást.

Mária levelet írt Quarrelsonnak, melyben ki nyilatkoztatá, hogy a száműzött idegen sorsához fűzendi a magáét s elbúcsúzik tőle, messze elutazandó.

Hanem Quarrelson lelke fekete volt, mint azon rabszolgák, kiket naponként korbácsoltat; azt hitte, miszerint Mária azért akar tőle megmenekülni, hogy majd a sydnei főkormányshéknél ellene vádat indítson s a kedveséhez szökő leányt, midőn az éjjel a reá váró csónakhoz sietne, elfogta s sajkán elvitte a Nepean-szigetre; ott kitette, tudva, hogy onnét még vissza nem jött senki, s midőn kérdezték tőle, hol van a leány, előmutatta annak levelét s azt mondá, hogy kedvesével megszökött.

Géza pedig kereste az elveszettet az egész világon.

De jó az Isten. — Küldött egy vihart, mely Gézát a pokolszigetre kiveté, melynek partján őt a jó ördög megtalálta, az elveszettet.

Sokáig éltek itt mindhárman boldogan, Géza, Mária és vén barátjuk, a jó ördög; egészen elfeledték, hogy a Nepean-sziget neve: pokolsziget.

Hanem midőn az első örömek mámorea eloszlott, kezdének jönni a jövődöröli gondok, a honvágy, vágy a szabad világ után . . . Sokszor látták őket szabadon repülő felhők ott ülni néma ábrándban a theobromák susogó ágai alatt s keserű reménytelenségben merengeni a néptelen tenger pusztá látkörén.

Sokszor megkisérték Géza és Willliám, alattomban egy kis csónakot faragni kőfejszéikkel s midőn félig készen voltak vele, valami gazember felégette, vagy széthasogatta fáradságos művet; irigység, vagy a nepeani hóhér tehetette.

Le kelle mondani minden szabadulási reményről.

Egy éjjel azonban szokatlan nyögések verték fel a barlang lakóit álmaikból; úgy hallatszottak, mintha a föld mélyéből egy haldokló sóhajтана fel.

— Ez bizonyosan a vakondok, szólt Williám; itt lakik egy oduban a szikla alatt, nyolcz éve, hogy nem látott napvilágot. Ez a vakondok nyolcz év előtt híres legény volt a northumberlandi grófságban, nevét nem tudom, volt neki vagy húsz: minden városban más, ma hosszú szakállú koldus volt, holnap parfümírozott dandy; délelőtt bérszolga, délben tőzsér, délután rendőrtiszt, este alakos, éjjel zsebelő; ma vőlegény volt s holnap mint hajóslegény jelent meg saját felesége előtt, tudtára adandó, hogy férjét a menyasszony-ajándékkal egyetemben elnyelte a tenger; vagy tizenkétszer házasodott, feleségei mind élnek; — ugyanannyiszor tömlőczéből megszökött, hatszor bukást hirdetett, most pedig itt lakik a föld alatt; azon nyolcz év alatt, hogy ide hozták, ki nem mozdult odvából; én szoktam neki mahinot gyökeret lehajigálni, abból élőködik, különben igen csendesesen szokta magát viselni, s még úgy sem sóhajtozott, mint most, valami baja lehet.

Másnap reggel lementek a vakondok odvába. A nyögések egészen megszűntek. Az ember halva volt. Ott feküdt összezsugorodtan szűk odujában, különös alkotmányt szorítva karjai közé. A sötétben nem lehet megismerni, micsoda; hanem a világosságra felczipelve, kitünt, hogy az gyékényből mesterileg font naszád, kaucsukkal erősen

bevonva s leghosszabb út vészeire készítve, saját-szerű kormánynyal és hársvitorlákkal. Csak perczen múlt, hogy az ember tizenharmadszor meg nem szökött börtönéből; az a perc halálának percze volt, mely e nyolcz évi munkát kigúnyolá.

Hanem a csónak csak egy ember számára készült.

Csak egy szabadulhatott meg!

S ki legyen azon egy?

Hosszas tanakodás után abban egyezének meg, hogy az Williám legyen, ki elvitorlázva Botany-Baybe, ott a kormányzót tudósítsa, hogy a Nepean-szigeten méltatlanul szenvedők vannak és őket szabadítsa meg.

Még azon éjjel kedvező széllel tengerre vitte naszádját a jó ördög, elbúcsúzva bajtársaitól, kis ideig éjszának irányozta futását, azután feszült vitorlával indult meg nyugatnak s kevés idő múlva eltűnt szemeik elől.

El fog-e jutni kisded csónakával a sydney öbölbe? Nem temetik-e el az úton a habok? Nem vesz-e el éhen?

Vagy ha megmenekült, fogja-e ő a törvényszéket felkeresni, hogy ott barátjaiért panaszkodjék s magát újra elfogassa?

Nem fogják-e őt, mint szökevényt, azonnal fenyítésül letartóztatni, mielőtt panaszát elmondhatná?

S nem hiába fognak-e akkor várni szabadulásra a pokolszigeten hagyott baráti?

III.

Hetek, havak multak el; naponként várták az elhagyottak a szabadulást s a mint nőtt az idő, reményök úgy fogyott. Felszámíták, mennyi idő alatt érhetett Willliám Botany-Baybe, mennyi idő kellett arra, hogy visszaérkezzék. Az idő végtelenül hosszabbra ütött ki; szinte fél esztendő telt el így kínos várakozásban, midőn egy esős alkonyon vitorlát látott Géza feltűnni a tengeren, mely egyenesen a szigetnek tartott.

Ki irhatja le az örömet, melyet e látvány a szabadságvágyók szívében gerjesztett. Sokáig imádkoztak hálaimát, szemeiket az égre függesztve s midőn azokkal újlag a hajót keresték, az már akkor a révbe érkezett, benne három férfi ült: egy evezőlegény, egy kormányos és egy veresszakállú, májfoltos arcú férfiú!

Az örvendők egyszerre égből hullottak alá a pokolba.

— Quarrelson! ordítá dühösen Géza, kőbaltáját ragadva; szemei vadul forogtak.

— Az Istenért, mit akarsz? kiálta Mária, az ifju térdeit átkarolva.

— Meg fogom őt ölni, vagy meghalok magam, de így nem szabad a sorsnak csúfot üzni velünk.

— És én? esenge a hölgy.

Az ifju habozott.

E perczben két mozsár-lövés történt, a csónak kikötött, ezúttal közel mert jönni a parthoz, mert ormán két mozsár volt felállítva, golyókkal töltve.

Quarrelson kiszállt s sebes léptekkel egyenesen

Grundler, a hóhér lakának tartott s annak ajtaján bement.

A csónakban az evezőlegény maradt, kezében égő, vasnyelű kanócczal, az ágyúk előtt ülve; hátul a keréknél a kormányos állt.

— Meg kell téged szabadítaniok, ha emberek, bárha Quarrelson emberei is! kiálta Géza s eszméletlenül ragadta magával Máriát; pár percz mulva a parton termett.

Alig, hogy észrevette a kormányos, inte a legénynek, hogy lőjön rájuk; ez fölemelte kanóczát.

— Az Isten szerelméért! sikolta a hölgy, térdre hullva.

E sikoltásra felrezzent a hajóslegény, merőn rá tekintte a hölgyre — leereszté kanóczát s hátra fordulva, a kormányosnak fejrázva inte, hogy nem fog löni.

Géza közeledett.

— Lőjj! ordítá a kormányos.

A hajóslegény vonakodott.

— Fogsz löni, gazember? dühöngve amaz, vagy téged is a tengerbe vesselek, mint bátyádat oda vetettem? s ezzel dühösen a legénynek ugrott.

Ez pedig, mintha kigyó csípte volna meg, szökött fel helyéből: «vedd ezt bátyám emlékéért!» rikoltá s a kanócczal úgy vágott a kormányos szeme közé, hogy visszatántorodott az árboczig; itt azonban indulatosan rántotta elő kését, képe elvörösült s vad boszúval rohant a fegyvertelen hajóslegényre.

— Ne félj! kiálta Géza, egy ugrással a hajóban

teremve, míg kőfejszéje a kormányos ölésre emelt kezét lezúzta.

— Hurrah! ordítá a hajós, mellénél ragadva a hanyatló kormányost s azt egy lökéssel a tengerbe taszítva. Két tengeri angyal rohant utána s percz mulva néhány véres vízhólyag buborékolt fel a víz színére . . .

A mint Quarrelson belépett Grundler ajtaján, mogorván kelt az fel moh-ágyáról, fegyverét a belépőre szegezve.

«Rule Britannia» jelszó hangzék Quarrelson szájából.

Grundler vállat vonva ereszté le fegyverét s röviden kérdé: — Mit akarsz?

Quarrelson szétnéze, ülőhelyet keresve a gunyhóban.

Nem volt abban egyéb egy nyaláb mohnál s egy kőasztalnál.

Grundler furcsa ember volt; hajdan sydneyi hóhér, elélemülve azon kegyet kérte magának, hogy Nepeanra ereszszerék, adván vele elegendő löport és golyót; különös kedve telt benne emberek vadászni s tudta, hogy a nepeani lelkekről senki számot nem kér.

— Emlékezni fogsz rá, kezdé Quarrelson, itt e szigeten bizonyos némben tartózkodik s egy férfit, kik a jó ördöggel laktak egy tanyán; ez utóbbi ezelőtt félévvel innét valahogy megszök-
vén, a kormányshoz ezeknek kiszabadításáért folyamodott s a kormányshoz törvényes vizsgálatot szándékozik tenni a Nepean szigeten, mely két hét mulva fog véghezmenni. Akkorra nem

szabad nekik azon két személyt megtalálni, megteheted-e ezt?

Grundler fegyverére mutatott.

— S mit kívánsz érte, ha megteszed?

— Puskapor, rum; volt rövid felelete Grundlernek.

— Tehát áll az alku? két hét alatt?

— Jó! mondá Grundler.

E perczben lövés durrant el s a gunyhó teteje forgácsokban hullott az alkudók fejére.

— Mi volt ez? kiáltának kirohanva.

A csónak, melyen Quarrelson jött, kétszáz lépésnyire volt a parttól s duzzadó vitorlákkal távozik attól; benne egy evezőlegény ült, az árbocznál Mária, a kormánykeréknél Géza.

— Adjon az ég hosszú életet neki! kiálta a távolból Géza Quarrelsonnak s egy másik köszöntő lövés halomba dönté a tuskó-hajlékot.

— Utánok!! ordítá örülten Quarrelson, s hanyatthomlok a vizeknek robant. Fogjátok el őket! fogjátok el! ide Grundler, lödd agyon őket, löjj.

Grundler képéhez illeszté fegyverét, célzott; azután újra leereszté azt, vállat vonva mondván: — Már messze vannak.

— Mindegy, löjj! rikácsolá kétségbeesve Quarrelson s térden csúszott a hóhér után.

— A löpor drága; felelé az hidegen.

Quarrelson pedig tébolyodottan futkosott a parton, sírt, átkozódott s magát kétségbeesve verte a földhöz, haját tépte, kövekkel hajigált az égre; — boszút állt maga magán.

A vitorlás pedig nem sokára Botany-Baybe érkezett, hol a keresettek megjelenvén, a törvényes vizsgálat elmaradt s így Quarrelson soha sem szabadult meg a pokolszigetről; emlékeznek ugyan még sok év után is azon hajósok, kik újabb lakókat szállítottak ide s kiknek nem szabad a hóhéron kívül egyébbel beszélniök, az pedig már jó ideje, hogy több szót nem tud, mint «rum és löpor»; ezek emlékeznek egy őrjöngőre, ki dæmoni tekintettel dühöngve, jajgatva közelve feléjük, iszonyú átkokban kifogyhatatlan, midőn őket távozni látja; de annyi bizonyos, hogy azóta senki vissza a pokolszigetről nem került.

Williám letette ördögi melléknevét s becsületes lakatosmester lett belőle; Quarrelson bűnhődése után végkép lemondott az improvizált biráskodásról s miután felsőbb helyekről kegyelmet eszközöltek ki számára, mint istenfélő ember végezte életét.

Géza és Mária mint éltek tovább?

Nem akarom a költői igazságtételt ez által zavarba hozni, hogy további életök folyamát ide irjam; elég azt tudnunk, hogy elvégre csakugyan boldogok lettek, ha nem is ezen, de legalább a másvilágon.

Az átkozott ház.

A Vadkerttől Pusztamezőig vezető dülőút mellett, az avar közepén áll egy magányos, egyemeletes ház; csinos, egyszerű külseje, a fehérre meszelt falak, a zöld ráámájú ablakok oly nyílt, oly vendégszerető tekintetet adnak neki. Elöl hosszú olasz jegenyesorok vannak eléje ültetve, mögötte tágas angolkert terül, melynek rácsozott kerítésén a túlnőtt jázmin virágos lombjai hajolnak át, nyitott kapuján keresztül udvarába látni, melynek szegletén egy-egy belvedere van építve, honnét a legszebb kilátás esik a vidékre . . .

És e házban senki sem lakik . . .

Közelebbről nézve, valami hallgatag, visszaszívó van ez épület alakján; az ablakok megszívárványosodtak a nap sugáritól; a falakat kiverte a penész, a belvederek ablakaiban virágcserepek állnak, kiszáradt cactusok fonnyadt kóróival; a kert virágágyait ellepte a bojtorján és a gyom, az ajtók berozsdásodtak sarkaikba; semmi hang, semmi élet nesze nem hallik itt; a fák és bokrok vad tenyészetben nőttek összevissza, de madár nem száll reájok, reggeli énekével üdvözleni a napot; a méh nem jő ide virágait

keresni; még csak egy pókhálót sem látni a ház bármely szegletében; tiszta, hallgatólag, lakatlan minden, mintha csak most épült volna; senki sem jár bele, csak az idő, ennek is alig látszanak meg rajta nyomai.

A kert hátulján a bokrok közül egy meleg forrás gőzölgő patakja lappang elő, csavargós kigyóútját bürökbozótokkal jelelve a farkastejes mezőn.

A ház körül elszórva apró befüvedezett dombokra akadni, mik olyanok, mintha sírdombok volnának; némelyik előtt kirohadt fejfának is látszanak nyomai. Úgy tetszik, mintha e ház ezen sírokat volna itt őrzeni.

Egyik falára korommal fekete kereszt van festve, melyet sem zápor, sem emberek keze onnét le nem tud törölni.

Senki, semmi sem lakja e házat.

Elhagyott romoknak van kísértő lelke, ki alvó éjféleken felvándorog ismeretlen sírjából, s végig csörtet, lánczait vonszolva a kietlen tanyán, s ijeszti arcza halványságával a közeledőket; e házban még a kísértet sem jár, csak egy névtelen, kifejezhetlen borzalom, mely végig futja annak lelkét, ki e szobákba lép, ez üres viszhangzó puszta termekbe, mikben jéghideg a lég derék nyárban is, és úgy tesz, mintha szüntelen dermedt szél fúna azokon keresztül. Ily hideg csak a halál lehellete tud lenni . . . Igen . . . e házban a halál lakik.

Ki egyetlen éjet mer tölteni e földél alatt, meglátja annak képét, de nem mondja el, hogy mit látott, ez életben többet.

Azok a dombok ott a ház körül sírdombok.
A ház meg van átkozva.

Jaj annak, ki vendégül odaszáll! a halál vendége az.

★ ★ ★

Madocsai Bálint, ki egykor e föld ura volt, maig is híres szerencsétlen haláláról a környékben. Szilaj lovai az erdőkben elragadták, s izekre szaggatva hagyták el tagonkint a fák között. Élete szintoly szerencsétlen volt, mint halála, szintoly száanalomra méltó, szintoly segélytelenül nyomorú, mint halála.

Gazdag volt. Apjáról, kit soha sem ismert, három faluja maradt, — még nem volt esztendő, midőn szülőit elveszté.

Természet alkotá-e azzá? születésekor átkozta-e meg valaki, vagy tán úgy nevelték? sötét, magába vonult, elzárt szívű volt gyermekkorától fogva, mintha egy másik leélt világból hozott volna át elolthatlan keserűséget lelkében — s hosszú életében nem talált emberre, a ki szerette volna. Kortársai, ha köztök megjelent, egyenkint szökődtek meg előle; barátjának soha egy sem tudá nevezni, s a mint ő nem mosolygott senkire, úgy ő reá sem mosolygott senki.

Csak az ő arczát kellett meglátni, hogy a legvigabb társaságban megszakadjon a beszéd fonala; csak egy sóhajtás, mely kebléből olykor felszakadt, képes volt a legvigabb kacajt rögtön elnémítani. Nyomasztva, lehangolva érzé magát mindenki közelléte által. Szavai hidegen, fájdalmasan reszketők voltak; szemeibe senki sem

mert nézni; há szólt, szavaira senki sem felelt; hozzá nem jártak látogatni; a nők irtóztak baligézetű tekintetétől, s aggályosan huzódott tőle minden lélek.

S ezt ő maga is jól tudta.

Valami volt az ő homlokára írva, láthatlan betűi a fátum kezének, néhány redő vonásában kifejezve, és e kifejezés volt választó vonal közte és a világ között.

Ha néha a nagy tömeg között egyesekre akadt, kik kevésbbé látszottak tőle tartózkodni: mint akarta ezeket magához csatolni! hizelgésekkel halmozá őket, kincseit pazarlotta reájok, egy jó szóért szive minden fájdalmait kibeszélte, s égett, epedett azon eszméért, hogy valaha tán egy azok közül így fogja őt megszólítani: «barátom».

Mind hasztalan!

Kit szive legtitkosabb szentek szentjébe bevezetett is, midőn azt várta, hogy nyakába fog borulni és együtt sírni vele, önkénytelen hidegséggel szólítá őt így: «méltóságos úr!»

Egykor egy fiatal ismerősetől, ki igen szegény volt, könyezve kérte ki azon kegyet, hogy nyujtsa neki kezét és szólítsa őt a bizalom nevéen. Az ifju megtette azt, de úgy elhalaványult azon perczben, mintha a halál angyalával fogott volna kezét s az nevezte volna édes testvérének, s e percztől fogva kerülve kerülte őt.

Ez ifjut Ajky Bélának hívták.

Bálint naponként jobban kezdé magát a világtól elszigetelni, végre egészen száműzte magát abból, minden társadalmi örömeiből kitagadva,

magánosan élt csendes falujában, hallgatag ószerű kastélyában látogatatlanul.

Mint minden, ki a világot megunta vagy meggyűlölte, ő is a természetben kereste szórakozását; fákat ültetett, virágokat gyűjtött s egyetlen társasága kertje s ennek néma zöld lakói voltak. De semmin sem volt áldás, mihez az ő keze nyult: mérges bogarak rágták le gyümölcsfáiról a virágot, vagy irthatatlan fattyúsarjak ágaztak azok derekain, kiszárasztva a gyümölcshezó ágakat, vagy a ragya gyalázta el a fejlődő gyümölcsöt. — Egykor pedig megdöbbenve tapasztalá, hogy mindazon virágok, miket ő nagy szenvedélylyel összegyűjtött, egytől-egyig méreg hatású növények voltak.

Apjának egy vén kutyája volt. Saját ételéből adott ennek tápot, szobájában párnákon hálatta, czirógatta, bizelkedett neki, de még ez a kutya sem akarta szeretni, soha egy farkcsóválással sem köszönte meg új gazdája kegyét; félve, óvakodva nyult az ételhez, mit ez adott neki, s meglapulva, behúzott farkkal, szűkölve, nyöszörögve kéredzkedett ki meleg szobájából, s gyakran, ha ki nem bocsáttaték, kísértetes, rémült üvöltéssel ordítá őt fel legmélyebb álmaiból.

Tehát még a lelketlen tárgyak is érzék azt a végzetes bűvhatást, melylyel le volt fátyolozva.

Csak két lény szerette őt: legvénebbik cselédje, egy tébolyodott kertész, s ennek unokája egy nyolcz éves lányka.

Azt mondják, hogy a kit a gyermekek és

az örültek szeretnek, irtózatossá lesz annak kimúlása.

Juditnak hitták a gyermeket, egy szép, fekete szemű halvány, szögfürtű lánykát, ki megszűröl a legsűrűbb néptömeg közt meg tudta ismerni őt, s olyankor eléje futott, nyakába fűzte gömbölyüded karjait és csókolta őt, vagy szívéhez szorította kezét kisded kezeivel, hogy nem bírta azt azokból kitépni; valami örülésig vivő volt e rajongása a gyermeknek, el tudott ülni Bálint szobájában napokon keresztül étlen, szomjan és szóval, s ha elvivék onnét, egész éjszakán keresztül sírt, s e vonzalom mint holdkóros epedése a hold után, fogyasztá, gyötré s még halványabbá tette a gyermeket.

Nagyapja, a szóval, tébolyodott agg kertész, gyermekkorától fogva üldözte örült szeretetével Bálintot; soha sem mosolygott, de mikor őt látta, elkezdett kacagni, hogy a könyvek csorogtak le arcán; néha rálesett a kertben, s mikor előtte elment, akkor megrohanta, átszorította térdeit az örültség lázas erejével s összecsókolta lábait, s ha elragadták onnan, bögött, mint a hálóba került vad. — Eleinte félt tőle Bálint, e dúlt vonású arcától; később, miután a világ számkiveté, vonzódni, hajlani kezdé hozzá, megszokta; lejárt hozzá kertészlakába, elbeszélgetett vele; ilyenkor voltak az embernek tiszta időközei; elmondá, hogy ő is látott boldogabb időket, hogy neki is volt egykor mindene, minek emberi szív örül; ő is volt egykor boldog ember, kinek házáat az örömek gyakran látogatták.

Névnapokat tartott, vidám atyafiak forogtak körül, családja s baráti voltak s hogy ez mind, mind el van temetve, el van ásva a földbe.

Bálint mélázva hallgatott a vén beszédére s azon gondolkodott, hogy ha ezen ember meghal, tán ő is oly egyedül marad a világban, mint ez maradt.

Ha a kertben néha merengve sétált, s olykor vette észre, hogy háta mögött két árnyék kíséri, s hátra tekintett: a vén örült Rába járt akkor utána, mint viszás másolatja saját gazdájának. Nyári éjszakákon szobája ablaka elé vetette ágyát, ősszel belopózkodott előszobája ajtajához s ott feküdt éjente összekuporodva, mint egy hűséges eb, s ha rájött a gonosz óra, sírva s jajgatva akart betörni hozzá, azt kiáltozva, hogy urát iszonyú veszély fenyegeti, arra kell őt figyelmeztetnie!

Naponként erősebben kezdte Bálint ez emberhez csatlakozni, végre valódi létezésükké vált ennek jelenléte, melyet minden egyéb irtózva került. Egész napokon át elbeszéltek együtt valamelyik sötét kandalló-világította udvarszobában. Beszéltek sejtelmes álmaikról, miknek jós képei évek mulva kezdtek iszonyú valóul rajtok beteljesülni, — a *physica subterranea mysteriumairól*, a balesillagzatokról, mik rejtett hatással uralkodnak az ember szomorú életén, — a hetedik szülöttről, kinek sorsa fölött a hetes szám omene határoz, — rejtelmes, ki nem mondott szavakról, miknek kimondása erőszakot tesz a sors akarátán, s megfordítja az előre megírt

prædestinatiót; — s azon szerencsétlenségekről, kik egymás önkénytelen rontására vannak kárhoztatva valami sötét, világduló lénytől, kölcsönös átká, szerencsétlensége egymás életének, a nélkül, hogy tehetnének róla, vagy azt kikerülhetnék.

Ilyenkor összehajtotta fejét a két beszélgető, a kandalló hamvadozó tüze bánatos arcaikba világolt, — az örült fehérsárga hajzata szerteszét volt tűrve, rejtelmesen susogó, olykor felijedő hangja megnépesítő kísértetekkel a kis udvarszobát, szemei mindig merően egy pontra néztek, kezei nyugodtan voltak térdeire fektetve, míg Bálint némán ült karszékében hanyattfekve, s behunyt szemekkel, összetett kezekkel hallgatá a tébolyodott látnoki phantasmáit . . . Oly magas volt már ekkor Bálint homloka. Kopaszodott.

Tehát volnának lények, kik egymás vesztére születtek a világra? kiket a sors a legcsudásabb úton valami véletlen által a föld legtávolabb részeiből összehoz, hogy rajtok egy el nem kerülhető ítéletet végrehajtson, melynek életelőtti okait nincsen, ki meg tudja találni? Mért ne lehetnének? Hisz olykor a legparányibb körülmény, egy szó, egy lépés, egy kívánság, melynek támadásakor, mintha egy jobb örzőangyal rántotta volna vissza szótlan óvással az embert, egy élet fölött határoz, mi ha nem történik, minden másképp leszen . . . A waterlooi csatát egy szelet fokhagymás-sült miatt vesztette el Napoleon. Az élet minden szenvedéseit egy harapás almaért mérte ránk a sors.

— Igen — igen, mondá rémes reszketésgel az örült. Őrizkedjél az olyan leánytól, kinek igen fehér a homloka és igen feketék a szemei, mert téged az fog megrontani. Az visz téged a sírba és te őtet, egy ejjel haltok meg mind a ketten, egymástól távol, de mégis egymás miatt. És e rögeszmét annyiszor ismételte előtte és mindig oly látnoki erővel, míg végre vele kezdett álmodni, egy fehér, igen fehér leánynyal, kinek szemöldei alatt két fekete gyémánt ragyogott, két fekete szem. Felijedt ilyenkor mindig álmából, felnyitá szemeit s még sokáig állt előtte azután is ott a sötétben az a megszólíthatatlan phantom; azután ismét behunyta szemeit, hogy ismét összejöjjön vele. Ki lehetett az, kinek kellett annak lenni? Iszonyúan gyötörte e gondolat, föl-föl-élesztve az örült túlvilágian phantasticus babonái által. Mindig csüggedtebb, mindig elmerengőbb lett; az álom el kezdé maradozni szemeiről és lelkéből az ébrenlét, az idyosincrasia tökéletesen erőt vett önmagából kiforgatott lelkén, míg utóbb valami végtelenül csendes elmélázó tébolyodottság nyomait lehete észre venni rajta.

Egyszer késő holdvilágos este szokott udvarszobájában ült Madocsai Bálint, szemközt vele Rába, a lélekbeteg kertész; azt hitték mindketten, hogy egymással beszélnek, pedig hallgattak, — az örült összeroskadva ült karszékében, egész teste kétrét hajolva egymáson feküdt, nagy, kopasz fényes feje közepét, a mint térdeiről lelógó kezeire fektette, sütötte a hold.

Bálint az ablakra mélázott, melyen át fél-

homályú, fel nem ismerhető tárgyak tűntek szemei elé, el-elsötétülve, a mint a hold elé egy-egy felhőfoszlány tévedt, — midőn úgy tetszék neki, mintha az ablakon át egy halvány fehér arcz tűnné fel előtte s fekete, szénfekete szemeivel feléje nézne. Azt hívé: álmodik. Megmozdítá kezét. A kandalló érczlapjához érteté ujjait, — érzé, hogy fájnak, érző, hogy ébren van.

— Nézd, itt van ez arcz! kiálta felriadva, és talpra ugrott s ujjával odamutatott az ablakra. Sikoltásának viszhangja szólt utána, mely után minden néma lett újra.

— Itt volt! kiáltá lihegve s az örült karját megragadva, nézd, nézd, ott állt, rám nézett, nem szólt semmit. Fekete szemei, fehér arcza, ott, ott! nem látod? nem látod? s e közben az örült karját erősen rázta, míg a székről leesett és ott maradt. — Meg volt halva. — Csendesen, nesz nélkül, a mint élt, úgy meg is halt, utolsó fohászat senki sem vette észre.

Bálint összeborzadt, a mint az élettelen test lábai elé rogyott; kezei és nehéz agya tompán ütődtek a padozathoz, arcza rémségesen szomorú volt. — Nincs oly iszonyú komolyság, mint a halál komolysága.

De nem bántotta lelkét úgy a halál képe, mint ama rejtelmes arczé. «Ki lehetett az? Ki lehet az?» kérdé, és nem tudott rá felelni.

Pedig tudhatott volna.

De önlelkével sem volt már tisztában.

Megörökölt benne azon vad eszme, hogy sorsa le nem könyöröghető, s az üldözé, és oly gyötrel-

messé, oly kiállhatatlanná vált előtte, hogy futnia kellett önmaga, önlelke elől. Másnap elutazott. A világ legzajosabb városait kereste fel, s azoknak lármás, érzéktompító labirinthjaiba temette magát, s ismerői, kiket sorsa mysteriumai érdekeltek, évekig sem hallának egy árva hírt felőle.

Hat esztendő mult el, hogy a világot így barangolta, futott a borus gondolatok elől, menedékét az érzéki örömekben és vad kicsapongásokban vélte föltalálni. S hat esztendő mulva, midőn visszakerült, ismét visszaóhajtá szívébe mindazon balérzetet, mit onnét ki akart irtani, az élvémelyedés salakja még tűrhetlenebb lett előtte sorsa minden gyötrelmeinél. Sehol sem találta a világon helyét, neki minden bántó, minden keserű volt; rögzött melancholia förmedt el elfeketült vérén, s csak annyiban változott, hogy míg egykor a sorsot, a fátumot rettegé, most már hinni is megszűnt benne, s nem rettegett és nem remélt semmit; ha mosolygott, az a legsarcasticusabb gúnymosoly volt, s legkeserűbb volt a gúnymosoly, ha arra gondolt, hogy valaha a jóslatnak hitelt tudott adni. — Hat év alatt mindig egy eszmét kergetett, melytől legjobban félt: mindenütt a halavány, sötétszemű nőt kereste. Talált is eleget, de egy sem lett halála. Szépek, kaczerak, csábítók voltak elegen, de baligézetű egy sem volt közöttük, minő neki jósolva lőn. Végre rájött, hogy örült szavait csak örült hiheti el, s valami sivatag nyugalom foglalta el e hitvesztés után elkopárult lelkét.

Ismét visszatért falujába. Sehol sem volt már maradása. Megölte volna magát, de rögeszméje volt, hogy az öngyilkosok lelkeinek más világon sincs megpihenésök s így vonszolta magával napról-napra a százszor megunt, százszor megátkozott nyomorú életet.

Ott lakott naponta kertjében; volt egy sötét lugas benne gobeá és a jerichói rózsá sötétzöld fonadékiból, itt ábrándozta végig a napot; gyakran megázott, de mit tett az neki, ki lelkében oly száraz, oly kipusztult vala?

Egykor, a mint így hypocondricus álmaiban elmélyedve ott merengne, a gobeáfonadékokon át egy nőalakot pillanta meg, ki a kertben virágokat szedegetett. Megütközött. Ugyanazon arcz, ugyanazon szemek, melyek annyiszor kísérték; ugyanazon kifejezés rajtok, mely amaz éjszaka . . . «Eh, ismét álom!» mondá magában fásultan s lehunyta szemeit. Nem birta azokat sokáig úgy tartani, ismét kinézett. A hölgy közelebb jött, ismét közelebb; végre a lugoshoz lépett, egy jerichói rózsafürtöt szakasztott róla, a megrázott ágakról hervadt virágok hullottak Bálint arczára. «Ki vagy te, leány?» kiálta önmagából kikelve Bálint, s a lugas falát szétszakítva, elébe ugrott. Reszketett.

A leány meglepetve elereszté virágokkal teleszedett köténye szélét, a füzérek széthullottak, de halvány arcza semmivel sem lett pirosabb; reszketve rebegé: «Én vagyok Rába unokája.»

Ah! egy évtizedes fátyol hullott le Bálint lelke előtt. Tehát te vagy amaz ismeretlen phan-

tom? Mennyi gyötrő mysterium kulcsa lőn kezébe adva! mennyi kétely kiegyenlítve egyszerre! E perczen tíz évvel megifjodott.

— Mennyire megszépültél, kedves kis Juditom, mondá, önkénytelen ragadván meg a halvány szűz kezét, s midőn érzé annak visszaszorítását, oda karolta keblére s hallani leheté szive verését, oly hangos volt.

A kis leány most is oly rajongó, oly ájtatos vonzalommal simult bozzá, mint hat év előtt.

Bálint valami újat, valami édesen nyugtalanítót kezdé érzeni szíven belől. Először vette észre életében, milyen szép kék a kiterjesztett mennyország odafenn.

Karonfogva a kis szende lányt, végig sétált vele a kertben, keresztül a virágágyakon, öntudatlanul, önmagát elfeledve, s beszélgetett vele magának a világ legközbönbösebb dolgairól és leste a szót annak gömbölyű csengő ajkairól, s semmit sem hitt erősebben, mint hogy a kerek világ ezen ajkak körül forog.

E percz óta, mintha kicserélte volna lelkét, mintha öntudatlan rálépett volna a talizmánra, mely sorsát megfordítá, egészen levetkezé magáról a régi embert. Mosolygott, jó kedve lett. Aludt, korán kelt, beszédes lett, mint más Isten embere, a kis leánykájánál napokat eltöltött a kis kertészlakban, s így mulattak együtt, mint csak két pajkos gyermek mulathat együtt, kiknek minden eszméjük csak az ártatlan csínytevéseken forog. Egész öröm volt őket látni.

Egykor, midőn a kis pajkos leány kedves inger-

kedéssel dült Bálint ölébe, ez gyöngéden marasztá őt keblén s átkarolva szelid természetét, mélyen szemeibe néze s kérdezé: «Leány! szép kis leány, tudnál-e te engemet szeretni?»

A leány nem felelt, de szemeibe néze az ifjunak, oly komolyan és e mellett oly hévvel, hogy az ki nem birta tekintetét.

— Nem értesz tán? Lásd, nekem senkim sincs, ki engemet szeressen, neked sincs kívülem senki, légy te az én kedves nőm, az én örökké hűséges mindenem.

A leány elhallgatott, elsápadt; karjai lefoszlottak az ifju karjairól, végig borzadt.

Bálint a szüzi szendeségnek tulajdonítá az elkomolyodást s igen megnyugodott benne, s rövid határidőt szabott reménylett gyönyörei teljesültenek. A leány nem szólt rá semmit. Hanem e percztől valami visszatartózkodó félelem volt észrevehető rajta, valahányszor Bálint hozzá közeledett, mit ő ismét rejtett lélektani okoknál fogva igen természetesnek talált.

Már csak egy hét volt hátra, menyegzője boldog napja előtt.

Mennyi boldog tervet csinált ő e napra! Elhatározá, hogy mint eddig elvonultan élt saját komolyságának: úgy él majd egyedül a világból kizárva, s abba nem vágyódva, magános gyönyöreinek.

Gondolkodék, hogy kivel tudassa boldogságát? Rokonai régen elfeledték, ismerői alig voltak, barátokat soha nem ismert; ekkor jutott eszébe, hogy van neki egyetlen barátja, kit Ajky Bélának

híttak, ki igen szegény ifju, s ki örömet fogja vele megosztani boldogsága maradványperceit. Fölkeresteté az ifju kortárst, s meghitta magához.

Pár nappal a leendő menyegző előtt érkezett meg az, s pár nap alatt élt az egész kastély ünnep és vigalom között. Tölték a jó kedvet minden teremtésbe.

A boldogság napjának reggelén hajnalban fölverte a pacsirta szava és a szerelem szava Bálintot. Sietve felöltözködék s belopózott szép menyasszonya szobájába, ki fehér köntösben fehérén ült ablaka előtt, s merev, sötét szemeket vetett vőlegényére. Bálint szerelemittasan közelíte hozzá. «Juditom, lelkem angyala», susogá s megfogta annak kezét, de oly hirtelen elereszté azt, — oly jéghideg volt azon kéz, még jéghidegebb a hang, mely azt mondá neki:

— Méltóságos uram!

Bálinttal egyet fordult a világ, roskadva dült egy karszékre, s lélekzete elállt. Oh e méltóságos nevezet mennyit üldözte őt életében!

— Méltóságos uram, mondá a leány, én mikor gyermek voltam, igen vonzódtam önhöz, magam sem tudom, miért? de úgy késztetett valami, önt szeretni, oly ellenállhatlan erő; de azon pillanatban, melyben ön azt mondá nekem, hogy szeret, mintha egy hosszú álomból ébredt volna föl lelkem; egyik világból a másikba léptem, tisztán kezdék látni; nem, nem lehet önt megcsálnom, szivem nem engedi, meg kell mondanom . . . S itt elállt a leány szava, mintha azt várná, hogy félbeszakittassék.

Madocsai hallgatott; lélekzetét sem leheté hallani.

A leány egy ideig tétovázva állt ott, végre hirtelen sietve kimondá e néhány szót: «Én mást szeretek», s azzal hirtelen félrefordult, arczát kezeibe rejté és sírt.

Madocsai fogait csikorgatá, homlokán az erek feldagadtak, de azért szemei hunyva s arcza nyugodt maradt, mint egy tetszhalotté.

Sokáig hallgatva, végre elfojtá keservét, s halk, erőltetett hangon kérdezé a leánytól: «Kit szeretsz?»

Judit reszketve, susogva felelé: «Bélát» s tovább zokogott.

Egyetlen fohász, egyetlen mozdulat nem árulá el, mi történik Bálint lelkén belől. «Jól van!» Ennyi volt minden válasza s azzal nyugodt, hideg tekintettel szobájába távozik.

A menyegző helyett az nap kézfogó tartatott az úri háznál, csak oly víg, mint lett volna amaz, csakhogy a vőlegény nem Madocsay Bálint, hanem Ajky Béla volt.

A menyegző napjáig házánál tartá a jegyeseket Madocsai s kiházásításuk minden terhét magára vállalta; rögtön egy magas házat kezde építtetni számukra a Vadkerttől Pusztamezőig vezető dülő út mellett, s azon jószágot, hol azon ház épült, rájuk inscribálta. Éjjel fáklyavilágnál is dolgoztak az épületeken, s két hónap alatt lakhatóvá lön s teljesen bebutorozva.

Ekkor tartatott Béla és Judit menyegzője. Pompás nászt ültek a madocsai kastélyban, késő

estig tartott a lakoma, maga Bálint a legvígabb volt, de keresztül feketéllett vígságán valami baljóslatú borzadály, mely az emelt poharat megakasztá kezében, s midőn a menyasszonyért kellett volna innia, kiesett a pohár kezéből s ájultan hanyatt dőlt a boldogtalan.

Este az összes násznép kocsira ült, s Bálint maga vezette be ünnepélyesen nem messze levő új kastélyába a fiatal párt. Ott megáldá őket, barátját megcsókolá, s azzal mindnyájan magukra hagyták a boldog új házасokat.

Bálint pedig, a mint haza felé vágatott sötét zivataros éjszakában, lovai elragadták s összetörték, szaggatták, s reggelre kapuja előtt álltak, magok után vonszolva a gyepelőbe akadt szerencsétlen iszonyuan csonkított tetemét. Az eseten elrémuló cselédség rögtön rohant e gyász hírről az avari házhoz, Bélát tudósítandó e szomorú esemény felől; dél lehet, midőn a hírnök a ház elébe ért. A kapu még akkor is zárva volt. Mind alusznak-e? gondolá a szolga, s miután hasztalan sokáig zörgetett, bemászott a kerítésen, az alvókat felverendő. Benyitott legelsőbb is a cselédek pitvarába, ott feküdt két béres a fal mellett és aludt; oda ment hozzájuk, kelté őket, de nem ébredtek, mindkettő halva volt. Az ember elrémulva lármát akart ütni a háznál, de szavaira a holt viszhangon kívül semmi sem felelt. Ijedten rohant vissza ura kastélyába s többi társait magával csöditve, feltörték az elaludt házat. Kifeszíték az ajtókat, melyek az ifjú házасok hálótermeibe vezettek. Az előszobában az ablaknál

a szobaleány hevert, képéből iszonyuan kikelve; úgy látszék, mintha megfojtották volna; kezével az ablakhoz nyult, lehete észrevenni, hogy halálos kétségbeestében azt akarta felnyitni, de a halál utolérte. Feltörték magát a hálósobát. A menyezetes nyugágy függőnyeit félre vonák. Ott feküdt menyasszony és vőlegény halványan, elfehéredve, egymás kezét tarták, szemeik be voltak esve, lélekzetök nem volt. Az ablakban réz kalitban három kanári madár feküdt megdermedve, a falról minden légy aláhullt. Ezen az egy éjszakán minden élő teremtes kihalt abból a házból és nem maradt egyetlenegy sem, ki hírt mondhasson róla, ki ölte meg őket.

Ez időtől fogva pusztára maradt az új ház. A halottakat a kapu elé temették, mintegy intő jelül, hogy senki abba be ne térjen, s ha találkozott vakmerő, ki e titkot kitudni kíváncsi volt, annak tetemét rendesen meg lehete dermedten találni egyik vagy másik teremben. Végre tökéletesen el volt annak átkozva még a környéke is, s nem volt fagyos tél, mely a házatlan kóbor zsigányt azon földél alá kényszerithette volna, s ha oda üzte, bizonyosan tavaszig ott is maradt, a mikor a vizsgálók szinte a többi sírok közé sírt ástak számára.

Egyetlenegy menekült meg belőle, egy vakmerő gyujtogató, kit üldözők félelme oda rejte, s ki éjnek idején megérezve az öldöklő angyal kezének fojtogatását, az ablakon ugrott ki az első emeletből, s azóta is iszonyú rejtelmes dolgokat tud elmondani lassú, lappangva közelgő fáj-

dalmakról, mik az ember fejét elkábítják, szemeit erővel lezárják. Ugyanez mázolta azon ház oldalára azt a fekete keresztet.

A dolog természetes magyarázata az: azon épület egy szüntelen gőzölgő melegforrás tetejébe van építve, melynek forró párázata átjárva a falakat, a fojtó lég mindent, ki egy éjen át benne a hermetice csukott ajtók s ablakoknál meghál, menthetetlenül megfojt.

Madocsai Bálint nem hiába tanulta a *physica subterraneát*.

Házasságok desperátióból.

— No megesett nekem szegény fejemnek a diószegi vásár, Miklós öcsém! most én már akár lefeküdjem és egy szót se szólnak többet! ily szavakkal ronta be hozzám tens Korpahorgyi Márton urambátyám, s úgy vetette végig magát börpamlagomon, hogy ijedtemben majd tüzet kiáltottam.

Az igaz, hogy nem is a legkeresztyénibb színben volt a jó úr. Majd a szájába hágott, oly hosszú képeket csinált, s bajuszának szálai ugyancsak álltak a világ mind az öt része felé, míg másfélhetes botolatlan szakállá, mint a kukoricza-tarló berzenkedett tüskés elhatalmazottságában.

Egyik ezüst sarkantyújának le volt törve taréja, s üstgombos mellénye egy gombbal lejebb volt gombolva, mint istenigazában kellett volna lennie. — Szóval: az egész úron úgy állt a világ dicsősége, mintha vasvillával hányták volna rá.

Ott aztán a helyett, hogy szép csendesen megült volna, elkezdett képeket metélni; huzta, vont minden vonásait, mint csak tehetségében állt; szemeivel egyszerre lefelé is, felfelé is iparkodott

nézni, s oly czifrákat sóhajtott, hogy kottára lehetett volna szedni.

— De pedig engem, urambátyám, többet meg ne ijesszen, protestálok, vagy úgy elszaladok, mint három regement katona.

Erre ismét nagyot fohászkodott.

— De hát mi leli, az Istenért? hisz oly savanyú képeket csinál, mint a született vadalma! nem iszik egy kis örömessentiát?

— Hej! dehogy iszom, dehogy iszom örömessentiát!

— Mi baja hát? A sarkantyúja veszett el?

— Dehogy sarkantyú, dehogy sarkantyú!

— Vagy pipája tört el?

— Dehogy pipa, dehogy pipa! Hanem öcsém, Miklós öcsém, most már csak csináljatok számomra epitaphiumot; mert én meghaltam és el vagyok temetve.

— Ej, urambátyám, már ki venne minden tréfát olyan nagyra? más becsületes emberen is megtörtént ám már az ilyesmi; — azért, hogy a tens vármegye sequestrumot rendelt urambátyám javaira, nem illik ám mindjárt a Dunának menni.

— Hej, öcsém! ez most a legkisebbik bajom a világon. Akkor az igaz, mikor még hevenyében kaptam, erősen affligált; csunya skandalum is, mikor az embernek vénségére rendelnek instruc-tort, s föltettem erősen, hogy előlöm magamat; — el is öltem, az angyalfáját! de azt nem gondoltam soha, hogy oly veszett fegyverrel öljem el magamat, mint a milyet választottam.

— Szökött katona legyek, ha értem, mit beszél urambátyám! tán a háza ég?

— Biz ég, csakhogy nem látni a füstjét!

— No vagy tán csak a Zsófi halt meg, a hűséges szakácsné?

— Oh, uram! ne vigy a kísértetbe! majd gonoszat mondtam, felelt a tisztelt úr, s véghetetlen zavarában úgy össze-vissza rágt a pipacsutoráját, hogy nem maradt azon csutorai ábrázat. Az még csak szép lett volna tőle, hogyha meghalt volna, de sőt inkább nagyon is él.

— A tatárt! tán csak nem ment férjhez?

E kérdésre az öreg úr neki esett mind a tíz körmével hajának s kezdte azt vakarni kérérlhetlenül, mintha mindegyik szála egy-egy Zsófi volt volna.

— Férjhez bizony! felelé nagyvégtére, s csavarta bajuszát jobbra, balra, de férjhez ám, az angyalfáját! magam vettem el!

Engem olykor igazi rohamos kaczagásgörcsök bántanak. Ha egyszer valami ördögség eszembe jut, akkor én, utcza, nem utcza, elkezdek röhögni és tombolni, mint ki a kötélről szabadult el; s ninc az a prédikációs halott, kinek kedveért komolyan tudjam magamat viselni; s ha néha karakán dolgokat álmodom, felugrom, s mintha mindegyik talpamat három ördöginas csiklandozná, fényes egy magamban föl kaczagom a holtakat sírjaikból.

Beszélhetnek aztán nekem a marengói ütközet-ről, szathmári restoratióról, német literaturáról, s a világ minden egyéb szomorúságáról: nekem

végig kell állanom az egész rohamot, míg a csuklások és oldalnyilalások utól nem érnek.

Így jártam ezuttal; urambátyám megházasodott, elvette gazdasszonyát; — a dolog a Dunába ugrással határos. De hisz tehettem én róla, hogy a helyett, hogy őt vigasztaltam én illendően megsirattam volna, azon vevén észre magamat, hogy lelkemből neveték rajta?

(Valamelyik római császár — nem káptalan a fejem, hogy a nevére emlékezzem — a fölötti kacagtatában halt meg, hogy szamarát borostyánt rágni látta; ugyan szerencsém, hogy nem vagyok római császár, mert a borostyánt rágó szamarak száma nem kettő.)

Eleget akartam magamat türtöztetni, de valahányszor glédába állítottam arczomat, komolyságom cserépedénye mindannyiszor széttörött.

Majd azt kelle látnom, mint sétál tens urambátyám, székes városban, kényes, feszes csizmában, pengő sarkantyukkal, csúful kikátrányozott bajuszszal, zsinóros mentében, nagy nádpálczával, még nagyobb büszkeséggel, karjába pedig pogányul csimpajkodik valami köpezős tagbaszakadt fehér személy; fején akkora főkötő, mint egy oláh kerék; piros kezén zöld téli keztyű, lábán sárga czipő, tarka harisnya; piros viganó rajta, nagy virágu kék selyem kendővel átkötve dereka, kit is a tens úr mint szeretett hitvesét mutogat be minden ismerőinek, végtelenre nyúlt «szeretnék a bőrömből kibujdosni» ábrázattal.

Majd ismét azt látom, mint ül a tens úr odahaza, fülére huzott fehér hálósüveg alatt, sárga

flanellrekliben, papucsos lábával mechanice fujtatva egy himbáló bölcső mozgásainak alapját, s énekelve a visító surculus masculusnak ama híres marsot, melynek refrainje ez: «Mikor én még nőtlen voltam.» — Mig künn a konyhában egy capitalis hallabreda metél az ezüst sarkantyúkkal czifra tésztát, ki is vagyon sárga bőrködmenbe, kurta kék viganóba és magassarkú piros csizmákba öltöztetve, s a kinek kezeügyébe eső sodrófára épen oly sejtelmes pillanatokkal tekintget az érdemes családapa a hálósüveg lobancza alól, mint szokott emberséges ember a felesége kezeügyében levő sodrófára tekinteni.

Végre pedig, oh keserves jajszó! látok egy pár cserhajú tenyeret, melyek mint kérlelhetetlen nemesis ragaszkodnak bizonyos fülekbe; és hallok hangokat, minőket hallani, ha az öreg dobót ütik, s minők a tapsolások hangjai, ha az embernek a két tenyere közé valakinek másnak a két zifferblattja vetődik, kísérve a száraz fergeteg harsozásától; és azt mondja rá minden ember: úgy kell neked! ime történik tenéked igazságkiszolgáltatás itt a földön, és megiszod levét azon levesnek, melyet magadnak főztél, és aluszol a fejed alján úgy, a mint vetetted magadnak!

— Hát még te is kinevetsz? hát még te sem sajnálsz? szól közbe siránkozó hangon a martyromságra kijelölt.

— Nem én. Sőt inkább mondom, hogy Allah igaz és Mahomed az ő prófétája! Ön meglegelte érdemkeresztjét, úgymint a megérdemelt keresztet. Emlékezzék ön vissza első feleségére, arra a szép,

kedves, kedélygazdag nőre, kit ön magától elkergetett, hogy rakoncátlanságait szabadabban űzhesse; kit fél város imádott, s kit ön eltaszított magától; és hasonlítsa azt mostani oldalbordájához, kiért az egész város kacagni fogja önt, s kit ön nem fog magától elűzhetni. Allah igaz és Mahomed az ő prófétája! Emlékezzék ön második feleségére, a türelmes, szende teremtésre, ki szelid megadással tűrte önnek méltatlan bántalmait; ki jó, engedelkeny és nélkülöző volt, s utóbb is önnek zsarnok kezéből halál ő felsége országába menekült; és hasonlítsa azt a mostanihoz, ki minden nap újabb boszusággal fogja önnek borsozni ételét, italát, s kit nem fog ön lerázhatni magáról, hanem a ki hozzá lesz varrva önnek gallérához, és ülni és nehézkedni fog önnek nyakára még a más-világon is, mint örökké hurczolandó puttony. Allah igaz és Mahomed az ő prófétája!

— Mind bölcsen tudom én ezt, szép öcsém; szánom, bánom vétkeimet; de már mit tehetek róla? benne vagyok a credóban, s jól tudom, hogy ez egyszer nem én leszek az kettőnk közül, ki a másikat kiböjtöli a világból. Látod, kétségbe voltam esve; megboszottottak azok a drágalátos atyámfiak, a kik kezeimet törvényesen megkötötték, s boszút akartam rajtuk állani. Nagy beteg voltam; azt hittem, elhalok; minden jótévő lélek elpártolt mellőlem. Tudtam, hogy ez a Zsófi is csak addig marad ott, míg van mit lopni tőlem, halálom esetére semmit sem várhatva, mert nincs annyi keresményem, mennyit egy szunyog a lábán elvihessen. Ekkor azt súgta belém valami sátán,

hogy vegyem el a leányt; így magamnak holtig lüszeges ápolót, örököseimnek holtom után kelletlen osztálytársat szerzek; — s úgy tevék. De meg is adtam az árárt! Fölgyógyultam. Bár ne gyógyultam volna! úgy csak a vízi betegséggel lett volna bajom, míg így Jób patriarcha minden kinszenvedésein keresztül fetrengék; akkor csak az orvosságot kellett volna innom, míg most iszom a naponkénti feketelevest, a mitől pedig meg sem gyógyulok; úgy legfőlebb is egyszer haltam volna meg életemben, míg így naponként ki kell állnom a keserű halált.

— Biz itten nincs választás, csak a türelem és a kötél vége között.

— Könnyű neked beszélni onnan az üveges hintóból; de vennéd csak vagy egy hétre az én bőrömet magadra, tudom, megemlegetnéd a magyarok Istenét.

— Köszönöm a jó szándékot, de nem élek vele. No de legalább vigasztalhatja magát azzal urambátyám, hogy jó gazdasszonyra tett szert, a ki majd maga sem irtózik megfogni a dolog végét, nagyra nem vágyik, nem czifrálkodik, s urambátyámat szépen megbecsüli.

— Holnapig se hidd azt, öcsém. Örizkedik biz az, ne hogy valamikép valamit dolgozni találjon: még csak a konyhára se néz ki, mióta teins asszonynya lett, s ha kozmás az éték, engem mocskol érte; úgy issza a kávé, mint a rántott levest; s ki tud czifra lenni, ha ő nem? a minap valahol a megboldogult Regélőből talált tíz év előtti divatképekre s most majd kibúáz érte,

hogy neki oly öltönyöket szerezzek; aztán maga készít ez magának divatot, melyből tanulhatnának a grönlandi eszkimók is. A mi a becsülést illeti, megbecsül az engem, mint Balázs a hurkát; ha nekifog, a hátam is sajog bele, úgy megbecsül. S aztán mit csináljak? Ezer a kívánsága, nálam pedig legkevesebb a festék;* most is vagy száz forintra volna szükségem. . . .

— (Hej! megszeppentem én. Hát hinc illae lacrymæ? ezért volt a hosszas előszó? látlak!)

— Bizony, kedves urambátyám, vágék közbe, veszedelmes idöket élünk; irmag a pénz, alig akad meg imitt-amott a szegény embernél egy-két garas; nagy a nyomorúság, nincs kereset; magamnak is épen ötven forintot kellene egy pár nap alatt kifizetnem, s majd kezemet lábamat eszem meg, hogy honnét teremtek elő ily óriási összeget?

No! savanyú képet vágott Márton bátya e vigasztalásra. Csak nincsen is annál nagyobb vexe, mintha valakitől pénzt akar kérni az ember, aztán nagy feneket kerít a dolognak, előadva a kényszerítő szükségét, az általános nyomort, drágaságot, pénzszükét, s amaz épen hasonló, sőt két akkora panaszokkal veszi tele a száját. Ekkor aztán kérj tőle! Még amaz fordul felül; úgy jársz vele, hogy még te szánod meg, s te adsz neki.

— Hm! hm! biz az baj, monda végkép aláhangozt intonatióval a harmadszor nösült úr;

* Pénz neve a Csa'lóközön.

nincs mit tennem egyéb, mint Kristóf öcsémet körülkapni; ez most adta el az árpáját, szép pénzt kapott érte; nem hiszem, hogy meg ne embereljen.

(Ez a bizonyos Kristóf öcsém egy majorennis parlagi gavallér volt, kit épen e napokban vártunk haza Pestről, hova ügyvédi vizsgálatát letenni rándult. Képzellhetik, a kik az ilyesmit próbálták, hogy olyankor mekkora pénzeket szokott az ember Pestről visszahozni!)

E percz óta szörnyen kezdte magát genirozni Márton úr előttem. Sokszor jár így az ember, előfog valakit, az elkezdi égtől földig magasztalni; nevezi szépnek, jónak, okosnak; úgy megdicséri, mintha szerelmes volna bele, azután beavatja őt szíve legmélyebb titkaiba, megajándékozza őt bizalmával, melyért amaz viszont jó tanácsokkal szolgál neki, s mikor látja, hogy az embernek legjobban ragyog az arcza a sok dicsérettől, félre hívja őt egy komoly szóra: «Lelkem ideálja! nem adnál tíz pengőt?» Mire amaz így szól: Egyetlen barátom! megöszülök sajnálkozásomban, hogy most az egyszer nem szolgálhatok.

Mint sajnálja ilyenkor az ember, hogy annyit fáradt vele, hogy annyi szép szót rá vesztegetett, s mint fumigálja a következő perczben, roppant oldalrugásokkal a csalatkozások, bizalommal visszaélés és hűtlen álbarátok ellen!

Azért ez rossz politika; jobb ennél rögtön és egyszerre megrohanni az embert, ki is az első meglepetés zavarában, mielőtt kifogást tudna

tenni, azon veszi észre magát, hogy hitelezővé lett; míg, hogyha előleges czélzások és neki-kerülések által előre megérzi a puskaporszagot: positurába teszi és védi magát, vagy megszalad.

Lám, mire nem tanítja az embert a praxis!

Láttam én már olyan embert is, a ki a mely perczben becsületére fogadta, hogy egy garasnak sincsen birtokában, sőt birkózáván birkózik az éhenhalással, ugyanabban esküvel állítá, hogy ki Dárius kincseit fölásná, épen csak oda jutna, mintha vele cserélne tárczát; amazzal rászédendő, ezzel a már rászédett hitelezőit vigasztalá.

Szinte kétkedni kezdék már azon is, vajjon az egész házassági lamentatio nem csupa fogás volt-e az öreg úrtól, ki teljes életében nevezetes volt pénzhetnémségéről? De egy tekintet nagypénteki arczára eloszlatá minden gyanumat; nem, ily igazi fájdalom, ily benső keserűség, ily csüggedt resignatio más arczon nem produkálható, mint megfeleségesedettén! Lehet tettetni mindent: szenvedélyt, nyugalmat, szomorúságot, örömet, haragot, elszántságot; de a megfeleségesedés utánozhatlan. El lehet titkolni minden nyavalyát az embernek, még a köhögést és az értelemhiányt is: kopaszságot, sánta lábat, füleknek hosszúságát; de a megfeleségesedés eltitkolhatatlan. Homlokára van ez írva, mint Kainnak a testvérölés; kilóg minden mozdulatából, mint megannyi érdemkeresztje a papucsrendnek; elől-hátul csüng a nyakában, mint a «szomorú történet», mit az utczán sípláda mellett pálczával mutogatnak.

Az ilyen ember egy eleven halotti búcsúztató, melynek textusa ez: «Megházasodtam! elvettem a szakácsnémat!»

Ettől ne kérj semmit, ettől ne várj semmit, erre ne bizzál semmit; mert ez semmit nem ad, semmit nem tud, semmihez nem ért. Nem a fülével hall, nem a szemével lát, hanem mindazáltal a hátával érez. Ötödik kerék a kocsiban, nullája a társadalomnak, ki se nem oszt, se nem sokszoroz. Szegény! megházasodott, elvette a szakácsnéját!

Úgy kellett neki!

Elvált a hű, szerető nőtől, kinek szívnemes-ségében vén napjai nyugalomát, örömét, vigasztalását találta volna, s meglánczoló őt a nemesiség egy nehéz koloncához, ki orczapirulásnak korbácsával fogja exequálni rajta a kamatra lerakott bűnök tömegeit, ki gyötreni, boszantani, zsarolni fogja őt holta napjáig, s holta után elfeledni és meg nem siratni.

Jaj tinéktek, agglegények! Jaj tinéktek, férj-zsarnokok.

Minden fa megtermi gyümölcsét, és a mely fa gyümölcsöt nem hoz: az kivágatik és tűzre tétetik.

Jaj tinéktek! Mert mikor a tavasz elközeledik, a szarvasok elhányják az ő szarvaikat és a természetbuvárok nem tudják, hová lesznek azon szarvak; hanem hisz annál jobban tudhatjátok ti!

A természet erős boszúálló, ki magát megcsúfolni nem engedi! — — — — —

Mig én azonban ekként elmélkedném, az én szeretett urambátyám, a nélkül, hogy bár csak akkora búcsút is vett volna tőlem, mint hajdanában Alvinczytól, szedé sátorfáit és — se tette, se vette — úgy odább állott a lőcs árával, mintha ott sem volt volna. Arról az egyről biztosítva vagyok, hogy többet e sáros világban rám nem nyitja az ajtót. — —

Lőn azonban, hogy hetek multával az én Kristóf öcsém hazavetődnek Pestnek városából; és hazavetödvén, felém sem ütné az orrát.

Máskor rendesen a mely este megjött, másnap már hajnalban, még a második kakasszó előtt rajtam rontott, s ott pipázott széles egész nap, és mesélt és hetvenkedett és füllentett jurátus-anecdótákat egész nap.

«Vajh szívének mi lehet keserve», hogy most felém sem szagol?

— Kitérj, a ki áldód van! kiált az egyszeri fuvaros a vele szemközt jövőnek, mert úgy jársz, mint az a másik járt, a ki nem akart kitérni!

— Hát az a másik hogy járt?

— Én tértem ki az ilyen adtának.

Magam is úgy tettem, hogy miután Kristóf öcsém felém sem jött, én mentem el hozzá. Jó fiu volt szegény; azt hittem, hogy beteg s beállíték a tanyájára.

Benyitom az ajtót, belépek a szobába. Hohó! nem jó helyen járok, gondolám magamban, mert az ágyakon szerteszét steifrockok és főkötők tanyáztak; az én Kristóf öcsém sohasem hordott ilyeneket! S már vissza fordulandó valék, midőn

a mellékszobából rám közelg valaki, ki úgy hasonlított Kristófhhoz, mint az utánnyomat az eredetijéhez. Lassú, kísértetes lépéssel jött; a tíz parancsolat keményített madzaga kilógott nyakából; csizmái nem voltak kifényesítve, de kapujának könyöke igen is ki volt szakadva. Először azt hittem, hogy valami lélek, s ugyan csak húzódtam a kályha mögé. Végre nekem rohanva megölelt, megnyalt s fuldokolva rebegé, látva a roppant kérdőjelt arczomon az érintett főkötők iránt, s hihetőleg egy szóval akarva mindent megmondani:

— Bátyám! Miklós bátyám! atya vagyok!

— Biz öcsém! az nem tréfa dolog, ha úgy van.

— Nem, nem! igazítá magát Kristóf — — akarám mondani, hogy megházasodtam!

— No, hát mi van ebben szégyenleni való? Apádon is megtörtént ez; né búsulj, te is csak kiállođ valahogy! vigasztalám az ügyefogyottat, ki is azonban fejét félrefordítá, s kezével olyszerű mozdulatot tőn, milyennel az ember jóéjszakát kíván a világnak.

— Régen vagy már ily állapotban? kérdém.

— Két hete! felelé, keserveset sóhajtvá.

Uczcu, mézes hetek! gondolám magamban.

— Te, talán nem valami nagyon gazdag a feleséged?

— Két tavalyi sorsjegy, három gombolyag gyapot czérna és egy kanári madár kaliczkástul minden hozománya.

— Az nem sok. Hanem hihetőleg a rokonsági összeköttetés üti helyre?

— Biz az ám. Egy sógora van czukrászlegény a Kristóf-téren.

— Bizony szép. És kétségkívül igen művelt személy?

— Úgy hiszem.

— Ha te hiszed, én is hiszem. És szép is, nemde?

— Nekem legalább szép.

— És ez elég. Csakhogy magadnak szép. És takarékos? érti a gazdasszonykodást?

— Hetenként nem használ föl többet két font keményítőnél.

— Azzal él?

Kristóf öcsém fájdalmas oldaltekintetet vetett ama szétterítgetett steifrockokra. Ily tekintettel kínálhatta vissza hajdanában Judás a 30 ezüst pénzt a farizeusoknak.

— De az csak mégis sok, Kristóf öcsém, hogy így, sem kérde, sem hallva, minden előleges kikürtölés és megkivántató pletykaszó nélkül, mindnyájunk bámulatos álmélkodására, másodmagaddal csöppensz közénk. Talán jegyben sem jártál?

— Sőt inkább úgy szöktettem el magammal hazulról a feleségemet.

Ezt nevezem én aztán regényesnek. Húsz éves suhancz, ki még a bajuszát sem tudja kicsapni, neki fog az ábrándozásnak, miben iskolás gyermekkorában érzelő aurorák és nefelegtsek nyomán magát kellőleg félreképezte, álmodik fellegvárakat és tündérkerteket, pedig csak úgy eszik és iszik, mint más harminczkét fogú teremtménye.

az Istennek; e mellett semmi jóra való dolgot nem mivel, hanem megásítja hol a holdat, hol a csillagokat; s a helyett, hogy művelt, lelkes hölgyek társaságát keresné, alkot magának ætheri ideálokat, kik sem esznek, sem isznak, sem meg nem öregszenek, s e mellett mindig szellemköntösben járnak, s végtére a legelső kosztadó gazdájának tizenkét farsangon át otthon maradt leányával megszökik.

Bezzeg van fejevakarás!

S mikor aztán az embernek a pénze elfogy, bajai pedig meggyülekeznek, ilyenkor azt mondja az ember, hogy «kiábrándultam».

Nem hiszem, hogy Kristóf öcsém is két hét alatt ki ne ábrándult volna!

Azonban mialatt én őt ilyképen exorcisálnám, megnyilatkozik a fentisztelt mellékszoba ajtaja s előlengve «a bájtáj kéjviolája» a szende nő, nem is annyira ætheri szárnyakon, mint inkább igen piszkos czipőkben; öltözete ugyan szörnyen pongyola volt, hanem meglehetősen szurtos, mindazáltal hajzatának vuklijai borzasztó borzasok valának.

Sovány volt a lelkemadta, mint a vigasztaló szó; nyilván régen lehetett, mikor még arczain rózsák virítottak, s valának mindkét szemei módnélkül savószínűben; s az még csak hagyján, hogy ajkai fehérek voltak, de hogyha mosolygott, és pedig egyre-másra mosolygott, s vonásait szerte-széjjel húzta, és szemeivel epedni akart, s ily epedő mosolylyal az emberfiára tekintett!...

Bizony nem volt ezen mit megszöktetni, Kristóf öcsém!

Különben az egy csöppet sem látszott őt megzavarni, hogy Kristóf öcsém engem, ránézve vadidegen létemre bemutatni elfelejtett és hagyott bennünket egymásra bámulni; hanem sans gêne neki esett a férjek legboldogítottabbikának s annak nyakát categorice átölelve, nyalábra fogta őt s a legaffectáltabb gyöngédséggel úgy képen találta csókolni, azt hittem, hogy lőttek. Ez pedig állt és bámult, mint a kit az út mellett felejtettek.

— Szeretett, egyetlen Kricsim! sipogá az egyetlen oldalborda, s ágaskodék fel hozzá és ajkait emelé feléje; ő pedig, az egyetlen Kricsi, ágaskodék az ég felé, és mondhatatlan vonzalommal csavará félre nyakát a hitvesi szeretet ilyszerű gyöngéd kifejezései elől.

— Ugyan ne izélj bát, Toncsi, szabódék lefesthetetlen zavarban, rám-rám pillantva, hogy nézek-e rájuk? Ereszsz el, fáj a fejem.

— Fejed fáj, Kricsi? Szegény Kricsi! Hol fáj? Tartsd, majd megcsókolom.

— Oh barátom, szólék közbe, nagyobb a te boldogságod Mesopotámiánál.

— Igen, Mesopotámia! hebegé szegény fiu. (Képzelem, mint szeretett volna ott lenni.) Toncsi! látod, minek jössz ki? pongyolában vagy; nem szép, nem illik; idegen úr van a háznál.

— Oh, mondám, a háziasság színében legkecsesebbek a nők, legbájosabbak, legékeesebbek. És én különben is sem idegen, sem úr nem vagyok.

— De már mégis...

— Várj, te nem szeretsz engem, Kricsi! kezdé

pityergésnek induló hangon a hölgy. Te irántam meg vagy hidegülve . . . Te azt akarod, hogy szívem elrepedjen . . . Oh, én boldogtalan, oh én szerencsétlen! oh én legszerencsétlenebb nő a világon! . . . S itt neki durálva magát, elkezdte sírni és jajgatni, mint a sebes eső; — te — hú — te — len — Kri — kri — kri — csi . . .

(Uram ne hagyj, megázunk! gondolám neki-riadvá s servus kapufélfa! kalapomhoz kapva, rohantam ki az ajtón, végig az udvaron, Kristóf öcsém pedig utánam. Az utczaajtóban elfogott frakkom szárnyánál fogva s vissza rántott.)

— Csak egy szóra, kedves bátyám, kedves Miklós bátyám!

— Ereszsz, öcsém! nem vagyok kedvelője az operáknak; nem szeretek semmiféle énekes játékot.

— Csak igen rövid, a mit mondok.

— Kri — kri — Kricsi! hangzék benről érzékeny, kerepelő zokogás.

— Ereszd a frakkom, mert megharapom a kezed.

— Komolyan esdem, édes szeretett Miklós bátyám!

(Jaj, mért nem futottam jobban? A szemedből is kilátom, hogy pénz kell! . . . Mentem volna én, de a boszorkányrugta fia nekivetette bátát az ajtónak s nem eresztett.)

— Kedves bátyám! igen nagy a szorultságom. Pénzre van szükségem.

(Mondtam! kiláttam az orra állásából, hogy hova törekszik. Aztán a jó fiunak az a gyönyö-

rüségessé szokása volt, hogy a kapott pénzt soha sem fizette vissza. A hány ház, annyi szokás.)

— De hát pisetarius regni vagyok-e én, vagy peruviai kincsbánya, hogy az egész világ bűneit készpénzzel fogom kifizetni?

— Kétszázat irok száz helyett.

— Majd eltisztulsz! Jobb bizony, hogy meghúzd magad és körülczirkalmazod házi igényeidet, és nyújtóztatod addig, a meddig a pokróczod ér, látsz az eke szarva után és nem versz a talpára szántáskor a jövő aratásnak, mondám neki, azt híve, hogy majd talán megelégszik vele, ha pénz helyett tanácscsal fizetem ki.

De csak szorongatott és szuttyongatott, míg végre kereken ki kellett rukkolnom vele, hogy: nem adhatok, mert nincs!

— Ejnye, ejnye, ejnye! mit csináljak hát? szólt, fejét csóválva.

— Csak engem ereszs ki, azt csináld.

— Kénytelen leszek Korpahorgyi Márton urambátyámat megkérni.

(Kérd meg, kérd! mondám magamban. Az is épen csak egyedül te rád várakozik.)

Ezzel Kristóf öcsém, annyit se mondva, hogy vigyen a garabonczás, fideliter hátat fordított, s angol hidegvérrel ott hagyott a faképnél.

Hát hiszen «eb ura a fakó», majd megbékülsz a magad kenyerén! . . .

Pár nap múlva egy és ugyanazon szellem szállván meg az új házassokat, Márton bátyát tudniillik és Kristóf öcst: fölbúbozák szerelmetes házastársaikat, kiki a maga módja szerint, s azokat

hónuk alá véve, menének, a szokott bemutatási viziteket lerovandók.

Az utcán találkozik a két pár; egyik a jobb soron, másik a bal soron haladott, s lévén közöttük végetlen tengere a sárnak, csak messziről emelgették egymásra a kalapot.

A közben nézett mind a két úr a másik úr karjába csimpajkodó nőszemélyre gyanús szemekkel, egyik sem tudván a másiknak feleséges voltát; még erősebben nézte egymást a két úri ifjasszonyság, s egyedül ez oldaltekintetből is kirítt a szakácsné és a szobaleány.

Mint kinevették egymást! mint mutattak ujjal egymásra!

A kövér mondá: «ni az a létra!» A sovány mondá: «ni az a gömböcz, az a tüttüs!»

Zsófi mondá: — Bizony borítót kötött föl az a dáma.

Toncsi mondá: — Ejh ha! ez az asszonyság most is rása-szoknyát hord.

Zsófi: — Tzha! Lapulevelet hord napernyő helyett.

Toncsi: — Esernyőt tart fel a fényes nap ellen.

Zsófi: — Aztán tollat tett fel kalapja mellé, mint Gyurka kocsis.

Toncsi: — Beh fel találta bokrétázni a fejkötőjét, mintha vőfélyné volna.

Zsófi: — Ni, de kényesen lép, mintha tojásokon járna.

Toncsi: — Minő parasztosan kullog, mintha csizma volna a lábán.

Míg szemmel érheték egymást, folyt az észrevétel. Majdan mindkét felekezet haza vezetvén élete megeczukrozóit, vágatott magányosan egymást meglátogatni.

Ismét az utcán találkoznak.

No volt csókolódás és ölelkedés!

Mindenik azt hitte magában: pénzt fog ez nekem adni mai nap, megérdemli, hogy szépen bánjak vele.

— Ah! hogy van, édes uramöcsém?

— Hát kedves urambátyám?

— Frissen, köszönöm.

— No, én is igen jól!

— Hála Istennek!

— Hála Istennek!

— Mint óhajtottam összejönni kedves uramöcsémmel.

— Én még inkább kedves urambátyámmal.

— Szeretett öcsém!

— Drága urambátyám!

— Mint örülök, nem bírok magammal.

Ismét ölelkedés, ismét csókolódás.

— Hanem, édes uramöcsém, kezde gömbölyűre vigyorult arczczal Márton úr, ki a tatár volt az a tót lajtorja, a kivel az elébb láttam erre sétálni? olyan hosszú, mint a gyertya gyertyatartóstul! Beh formátlan alak! döcögő kaczagva, hogy a könnyei csorogtak.

— Biz az, édes urambátyám, felelé Kristóf úr hosszú képpel, tulajdon nőm.

No, meghült Márton úrban a lélek!

Jóczakát pénzkérés, gondolá magában. Kris-

tóf úrnak azonban eszébe jutott szintén a pénz-kérés, s jónak látva zsebre rakni a bókot. mosolygó képet készült mutatni, viszont jó kedvvel kérdező:

— Hát az a csodaállat ugyan ki lehet, a ki urambátyámat kísérte az elébb?

— Jaj öcsém, az a feleségem.

— Magamat ajánlom.

— Alázatos szolgálja.

Úgy elment e szóra az én két vitézem, jobbra az egyik, a másik bal felé, hogy tán azóta sem jöttek többet össze.

Évek multán ismét meglátogattam őket. Márton úr ült a karosszékekben, két kis poronty kapaszkodott, egyik a nyakába, másik az üstökébe; a pipát majd torkába üté a visító fajzat; vala pedig mindkettőnek sarkantyús csizmája. Zsófi asszony sétálni volt ilyenkor egy emberséges dragonyos hadnagy biztos felvigyázása alatt.

Kövérségnek híre sem volt az öreg úrnál, sőt inkább példásan meghúzódott; a gondosan hizlalt tetemből nem maradt egyéb, mint a nagy gömbölyű fej — a mult idők emlékeül.

Kristóf öcsém pedig akkora szakállt eresztett, mint egy nyirfa-seprű és kabátja soha kefével nem volt, mióta megházasodott.

Hogy meglátogattam, kis zsámolyon ült, s felesége rokkájáról a fonalat motólálta le gyalog motólán, s szörnyen integetett, hogy meg ne zavarjam a pászma számításában.

Jaj tinéktek, agglegények!

Jaj tinéktek, hűbelebalázsai a házasságnak!

TARTALOM.

	Lap
A bűntárs	3
A Nepean-sziget	49
Az átkozott ház.....	72
Házasságok desperátiából	91

